

Textové přílohy

Příloha 1

Bibliografie letákové publicistiky, I40

Odpověď Nejjasnějšího
KNÍŽETE SEDMIHRADSKA atd.,
na dopis Velkého Turka, který řečenému knížeti napsal.

Vydáno ve Ferrare, Vittorio Baldini, 1595

S povolením nadřízených

JÁ, ZIKMUND BÁTHORY, z milosti Boží kníže Sedmihradská, Moldavska, Zaalpského Valašska a Svaté říše římské, pán části Uher, hrabě sikulský a smělý Ježíšův služebník, stálý, věrný, pokorný a skutečný přítel a pokrevní příbuzný císaře křesťanů.

Vám, Mehmede, nyní tyranský držitel mnoha zemí, které vaši předchůdci podvodně a násilím obsadili, milovníku moci, jak je dnes známo po celém širém světě.

Tak jako já jsem nedbal na to, že mi přejete spásu, ač vám se jí nedostává, tak vás nemusí popudit, když já vám ji nepopřeji, neboť jí nejste schopen. Avšak teď, když odpovídám, řeknu otevřeně, že když jsem četl váš dopis, hned jsem si uvědomil, že neobsahuje nic jiného, než vábení a výhrůžky a že já se jich nebojím a nevěřím jim, jen mě upozorňují na různé a několikrát vykonané zrady a usilování o můj život a čest. A na vítězství, jichž jsem dosud dosáhl. To všechno je odměna od Ježíše Krista, pravého a jediného syna Božího, vůči němuž bych byl skutečně neuznalý a nevděčný, kdybych se přiblížil nebo podrobil vůdci, jakkoli impozantnímu, který se tváří jako váš obávaný a zrádný nepřítel, ale není nic jiného než váš člověk. I chlapec David a vdova Judita, prosti světských obav a plni nebeské naděje zbavili života Goliáše a Holoferna.

Pokud se nemýlím, jsem si jist, že vás ani nenapadne, že bych vám chtěl nějak lichotit, tak jak, zdá se mi, jste v dopise, který jste mi napsal, vy nerozumně činil. Sám sebe nazýváte Císařem císařů a Alexandrem světa neboli jeho patronem, mě pak oslavujete jako Césara, Herkula a Hektora, tedy spíš po způsobu básníků, kteří často pravdu povyšují pomocí půvabné nadsázky, takže z vítězného válečníka učiní absolutního monarchu. Ale to je omyl,

podobně jako ten, do něž jste upadl, když jste se domníval, že jste mě vyděsil jako nějakého bázlivého králíčka a nalákal mě na krmi jako nenasytného, hladového psa.

Ted' vám zkrátka říkám, jak už jsem několikrát dal najevo, že pokud se objeví světlo v temnotách, nepřijal bych z povinnosti, ale jako uznání vaší zdvořilosti, ani vše to, co nyní spadá pod vaši moc. Ani mě časem nikdo neodvrátí od tohoto důstojného a svatého cíle, za který do nekonečna děkuji těm, kteří mě podporují. Jistě, že můžete zosnovat mravní poučení od Sinana, který je velký znalec podobných praktik, jako obvykle sprádat tolik léček a zrad vůči mně a dávat dohromady různá ničivá vojska, abyste mě zdrtil. Já jsem od počátku tohoto tažení nikdy neklesl na duchu, ne pod vlivem vašeho nátlaku a arogance, jak jste se chybně domníval, já se především spoléhám na vůli svého BOHA a pak na pomoc jiných katolíků, zvláště pak dobrotivého římského pontifika a slovnatného rakouského dvora. Jejich prostřednictvím se objevují jasná znamení, že mohu doufat, že pomstím vaše četné barbarské, kruté a ničemné činy, kterých jste se vůči nám tolikrát, a v různých dobách dopustil.

K jediné věci bych vás rád nabádal, jako odměnu za toto mé svobodné psaní, a je to následující: chtěl bych, aby pár dní před tím, než se objevíte, strašlivý a hrozivý s početným vojskem, abyste mě zcela zničil, abyste se vzdal svého zhýralého života, aby pak, pokud mě porazíte, má hanba nebyla příliš velká. A pokud porazím já vás, má sláva bude mnohem menší. Domnívám se, přímo jsem si tím jist, že toto je ta nejlepší odpověď, kterou vám mohu dát, a bez časové ztráty. Mluvil bych ještě déle, ale jsem povahově spíš zaměřený na činy než na slovní vysvětlování, tomu v budoucnu raději moc nedůvěřujte. V naději, že bych v budoucnu s vámi mohl dospět k míru nebo příměří, pokud budete respektovat naše zákony a pravá křesťanská knížata.

Odevzdáno v Alba Iulii dne

Roku spásného dne narození Našeho Pána Ježíše Krista.

Přeloženo ze sedmihradského jazyka do italštiny na počátku října, v rakouské Vídni.

Příloha 2

Bibliografie letákové publicistiky, I42

ZIKMUND Báthory, (z milosti Boží) kníže Sedmihradská atd.

Vám, sultáne Mehmede, posílá přání hodně zdraví.

Od vašich vyslanců a z vašich posledních zapečetěných dopisů jsme se dozvěděli, jak vás na nás mrzí, že jsme neodpověděli dříve na dopis, který jste nám poslal. Nebo spíš neodpověděli to, co jste si přál. Ale pokud se nad tím rozumně zamyslíte, zjistíte, že jsme zůstali věrni svému názoru. Proto jsme nemohli bez rozmyslu důvěřovat prvním, kteří k nám dorazili. Teď se od těch druhých dozvídáme, že se chystáte nás zničit, pokud vám neodpovíme. Ale ve znamení míru s vaší říší vám teď odpovíme. Vzdáváme vám nekonečné díky za city, které k nám chováte, za touhu učinit nás velkými. Od tak šlechetné a velkorysé duše se nic jiného nedá očekávat. A od císaře tak proslulého a mocného, jako jste vy. Ale čím víc by tím, jak nás obdarujete a učiníte velkými, vzrostla vaše sláva a čest, tím víc by se očernila a vybledla naše pověst. Takže pokud vaši předchůdci k nám dorazili se zbraní v ruce, nebylo by rozumné, abychom my čekali se založenýma rukama a nic nedělali. Avšak naše vůle se bude šířit do té míry, kam bude sahat mocná Boží vůle, díky níž a s jejíž pomocí se rodí naše vítězství a rozšiřuje se stát. Řešení míru tak, jak si je přejete, teď nemůžeme zajistit, ale budeme je zvažovat, a především budeme doufat, že k nařízením, která my přijmeme, dospějete i vy. Nemůžete nás nařknout, že bychom byli tak podlí a vzbouřili se, neboť jsem byl vždy nepřitelem nevěrných a přítelem věrných KRISTU a jeho víře. To, že naši lidé pozabíjeli tolik vašich, není hodno potrestání, neboť to činili, když jim Bůh dal najevo svou přízeň. Kdyby se jeho Božskému Majestátu líbil opak, neprotivili bychom se jeho vůli. Pokud si cokoli vydobudeme, vždy tím jen rozšiřujeme všeobecné blaho křesťanství. Kdyby vám připadalo, že bychom kvůli tomu měli uzavřít mír, nebo nám jiným způsobem vyhrožoval, tím, že byste nám předhazoval vymoženosti, blahobyt a velikost států, to byste to musel říkat nebo navrhnout osobám zahálčivým, nezvyklým na zacházení se zbraněmi, netečným a líným, navyklým užívat si rozkoší, prostopášným a podobným lidem. Ale my máme odvážného ducha, který touží po spravedlivém a rozvážném konání, to bychom urazili sami sebe a naše poddané, kdybychom ze zbabělosti nebo malomyslnosti s vámi uzavřeli mír. A protože víme, že jedině Bůh je tím, kdo tvoří krále, císaře, vévody a knížata, staví je do čela státu, udržuje je

v míru, dle své vůle jim dává nebo odebírá zásluhy a kárá za prohřešky. Proto k němu upínáme svou víru a spokojíme se velikostí státu, který nám hodlá darovat. On se pak chopí zbraně k pomstě a použije je proti těm, kdož by nás chtěl neprávem poškodit. A kdyby se jemu líbilo, abychom upadli (jak nám vyhrožujete) do nejhorší bídy, všechno by záleželo na jeho vůli a byl by to trest za naše hříchy. Na vaší vůli bude záležet, zda se vzdáte jakéhokoli dalšího podniku proti nám. My s pomocí Boží tam vždy budeme, abychom pokořili pýchu našich nepřátel. Když si vyvoláme v mysli vzpomínky na vaše předky a na vaši mocnou říši, je to vybavení vzpomínek na dávné potupy a násilné uchvácení našich států, a proto je hodláme (když dovolíte) uvést do původního stavu a pod pravý kult KRISTA. Vzpomínáme na uplynulé děje, podrobené národy, zdolané nedobytné pevnosti, které jste získali jak v Uhrách, tak v Sedmíhradsku a jiných místech a provinciích, porobené a dobyté vašimi předky a prapředky. To vše však už v nikom z nás nevyvolává žádný děs, ani v našich velitelích či vojácích, kteří jsou stále připraveni směle se postavit nepříteli a vystavit zkoušce jejich zdatnost. Ta schopnost bránit se, kterou nám Bůh poskytne při vašem příchodu, budeme schopni mistrně využít, tak jak se to děje ve vítězných bitvách. Kéž Bůh milostivě ochraňuje své záležitosti a věci svých věrných. A toto jsme vám nyní chtěli sdělit.

Sepsáno v Alba Iulii, 18. listopadu 1595.

Příloha 3

Bibliografie letákové publicistiky, I59.

DOPIS
MEHMEDA
TŘETÍHO
Tureckého císaře

Napsaný Nejjasnějšímu Zikmundu Báthorymu,
knížeti Sedmihradsko, Moldávie, Valašsko atd.

přeložený z tureckého jazyka do italštiny

s Odpovědí
jeho Nejjasnějšího knížete řečenému tureckému císaři

Vydáno v Perugii, s povolením nadřízených
a opětovně v Maceratě,
u Sebastiana Martelliniho, 1596

My, sultán Mehmed Osmanský, pravý válečník, vítězný císař od Východu k Západu, král a pán Sorie¹, Egyptu, Sarie, Kilíkie, Judeje, Pamfýlie, Bithýnie, a dalších království a velmi rozsáhlých provincií, která ² a darujeme místa a moc a království. Alexandr pán světa, pán pánů, král králů a císařů, udržovatel spravedlnosti na světě, který drží slovo a hájí víru, služebník ve stínu Boha, poslušný jeho pokání, jehož prosíme, aby dal vítězství našim vojskům, a dál šířil svou milost ve světě.

Ve jménu Páně, dle současného stavu (našich vztahů) vám, Excelence Zikmunde Báthory, kníže Transylvánie, nemáme příležitost poslat přání zdraví, protože Vy jste se proti nám vzbouřil. Avšak přejeme vám mír, když vidíme, že naši vyslanci, které jsem za vámi poslal, nemohli od Vás získat nic z toho, co jsme od Vás žádali, takže nevíme, co si o tom myslet

¹ Tento název není úplně čitelný.

² Opět nečitelné slovo.

jiného než to, že jste nevěřil jejich slovům a tím byste zavinil svou zkázu. A proto jsme rozhodli nejen poslat za Vámi obratem dalšího vyslance, ale také napsat Vám tento dopis, potvrzený naší pečeti, v němž...³ a lásku, kterou vůči vám⁴ chováme, spolu s přáním přispět k tomu, abyste byl větším, než kdy kdokoli z Báhoryů byl. A zase něco jiného je zničení, které vám hrozí, pokud se rozhodnete neuzavřít s námi mír. Pokud byste se chtěl vrátit k původnímu stavu našeho vztahu, spojeneckému a přátelskému, veškeré urážky a potupy, jakkoli velké, kterých jste se vůči nám dopustil, vám budou smazány a odpuštěny, namísto trestů, jichž si zasluhují vzpoury a povstání lidu, zabití mnoha našich vojáků a spousta dalších škod, které jste způsobil a zavinil nám a koruně naší říše. Nejen tedy bude vše uvedeno do původního stavu a zapomenuto (pokud tedy uzavřete mír), ale chceme vás i odměnit tím, že vás necháme, abyste si trvale užíval své Sedmihradské království, ale chceme vás uvést do stavu na Valašsku a v Moldávii, a navíc udělat z vás krále Uher, se závazkem, že vždy zapojíme své zbraně a vše, co máme na obranu Vás a Vašich království, proti tomu, kdo by vám chtěl škodit. A chceme to dělat proto, že víme, jak velmi jste byl v mladém věku nadán mimořádnými schopnostmi, takže by nás mrzelo, kdybychom vás při tak šťastném života běhu měli uvrhnout do bědného stavu, jak by se vám jistě stalo, kdybyste se nerozhodl uzavřít dobrý a trvalý mír. Kdybyste však naopak chtěl pokračovat v tomto svém zvrhlém, tvrdohlavém a neuváženém odhodlání vést s námi válku, dáváme vám na vědomí, že zanecháme veškeré další činnosti, jakkoli velké a významné by byly, opakuji zanecháme je, abychom Vás mohli co nejpřísněji potrestat, abyste trpěl pod tíhou náležitěho trestu za hříchy, kterého jste se dopustil, a nikdy vás nenecháme v klidu, dokud nevypálíme, nedobydeme a nezpustošíme celou vaši zemi, tak abyste zapomněli na vše, co považujete pro sebe za nejlepší, protože, jak jste jistě četl v dávných pamětech, nikdy nebyl na světě kníže, ani mocnost, který by nám odolal. Uvědomte si také, že my jsme pokračovatelé těch jednoho z těch, kteří si podrobili Havevu, porazili mocné Safordini, srazili hřebínek Uhrovi a opět ovládl Sedmihradsko. Proto, že tohle všechno je pravda, jako že je, síle, která se proti vám staví, nemůžete uniknout. Jak se budete bránit, pokud se My osobně rozhodneme vrhnout se na vás se všemi silami, které máme? Nic dalšího vám v tuto chvíli neřekneme, jen to, abyste co nejdříve poslal po našem stávajícím vyslanci odpověď, kterou sám budete považovat za nejlepší.

Psáno v Konstantinopoli, prvního měsíce roku 1596

³ Následujících dva a půl řádku je rozmazaných a nečitelných.

⁴ Zájmeno je střídavě s velkým a malým počátečním písmenem.

Kopie odpovědi knížete sedmihradského Velkému Turkovi

Zikmund Bathory, kníže Sedmihradska, Valašska, Moldávie;
rytíř Ježíše Krista

Tobě, sultáne Mehmede Osmanský, císaři Turků

Odpovídám na tvůj dopis prostřednictvím tvého vyslance a říkám ti, že tak, jak mě Ježíš Kristus, spasitel světa, zvolil, abych šířil jeho svatou víru, chystám se za pomoci síly jeho, mého Pána, připravit tě o stát a život po celý rok a měsíc sedmnáctého století. Jeho Božský Majestát to však povoluje kvůli tvé tyranii a špatnému životu, který vedeš ty a tvoji předkové. A i když jsem mladík, jak říkáš, i kdybych se měl potázat se zlou, přijít o království, státy a lidi, avšak ne o Boží podporu, tak jak jsem tě s pomocí mého Pána tolikrát porazil, oslabil jsem tvé vojsko, pobil a zahnal na útěk tvé vojáky a vyrval z rukou tolik pevností, se stejnou přízní ti seberu všechno ostatní, co tyransky držíš ve své moci. A jako nepříteli mého Boha Ježíše Krista tě připravím i o život. Slibuji tedy, že za tebou přijdu s nově vyzbrojenou paží dřív, než ty přijdeš za mnou s malou úctou k tvým královstvím a ozbrojeným lidem, a slibuji si proti tobě jasné vítězství, neb taková je naděje a víra, kterou vkládám ve svého Pána Boha, který nikdy neopomněl podpořit ty, kteří udatně bojují za šíření jeho nejsvětější víry. A pokud ty sám vidíš svou velikost ve vzpomínce na své předky, když říkáš, že okupovali tolik království a žádná síla jim neodolala, to se stalo na základě Božího příslibu a jeho soudci nemohou být lidé. Avšak věz, že teď nastal čas a již se blíží ke konci ničemná sekta a zvrhlý zákon tvého Mohameda, kterého i se svými stoupenci zbožňuješ. Já jsem v této době rytíř Krista, spasitele světa, vyvolený k tomu, abych pomstil všechny potupy, které tvoji předci způsobili veškerému křesťanstvu. Nemusíš ze sebe dělat tak velkého, že bys nemohl být rázem úplně malý. Důrazně tě vyzývám, aby ses dostavil ke svatému křtu a postaral se, aby všichni ti, které si coby tyran podrobuješ, rovněž začali adorat mého blahoslaveného Pána Ježíše Krista, a tím utišil jeho hněv vůči tobě, protože tímto způsobem já bych dospěl k míru, k němuž mě vyzýváš, a podrobím se ti a se zbraní v ruce ti v pomohu poklidně ovládat veškerá tvá království a státy a strávím na nich svůj život, a to vše z lásky k mému Bohu Ježíši Kristu. A pokud se budeš zpěčovat, pak prohlašuji, že zbraně, které jsem vytáhl proti

tobě, nikdy nesložím, dokud nedosáhnu cíle, kvůli němuž jsem je tasil. A to je všechno, kéž ti můj Pán Bůh vnukne to nejlepší pro tebe a tvé nešťastné mohamedány.

Psáno v Alba Iulii, v roce 1596

KONEC

Příloha 4

Bibliografie letákové publicistiky, I61.

ZPRÁVA

PAŠI AMURATA

Místodržícího generála vojska

MEHMEDA III., TURECKÉHO CÍSAŘE

Pro nejjasnějšího Zikmunda Báthoryho,

Knížete Sedmíhradska

Přeloženo do vašeho lidového jazyka.⁵

VE FERRAŘE

A znovu vydáno v Bologni pro Giovanniho Battistu Bellagamba, 1596

S povolením svaté inkvizice

Svrchovaný pán Afriky, vrchní poručík/velitel Asie a krotitel Evropy, král Bithýnie, Pamfýlie, Kilíkie, jedné i druhé Arábie a mnoha dalších království, míst a provincií, Pán pánů, monarcha monarchů, nepřemožitelný válečník vám posílá mnoho pozdravů.

Můj velký pán, protože nechce v žádném případě, žádným způsobem nedostát těm heroickým činům, které jej v celém světě proslavily a udělaly z něj velkou postavu, posílá mě za Vámi (velkodušný kníže) ne jako vyslance, ale jako svého posla, aby vám dal jasně najevo, jak mu leží na srdci vaše zdraví, jak vám přeje prosperitu, jak ho těší podporovat vaši zemi. On sám tleská vaší slávě, poctám, kterých jste dosáhl, protože na jeho dvoře jste se stavěl k válečným činům ukázněně, i když jste pak proti jeho přesvědčení, v rozporu s tím, čím jste mu byl povinován a proti příslibu věrnosti podnítl vzpouru a nezaslouženě obrátil zbraně proti němu, jenž vám pomáhal udržovat váš stát a na základě citů, které choval ke svým, ale i

⁵ Do italštiny. Stará italština byla označována jako il volgare, la lingua volgare, neboli lidový jazyk, v době, kdy „vysokým“ jazykem byla latina.

vaším předkům, chtěl, abyste vládl nejen v Sedmíhradsku, Moldávii a Valašsku, ale hodlal vás konečně korunovat králem Uher, na znamení vděčnosti a jeho královské dobrotivosti, protože neustále obdarovává a vyznamenává své vazaly a příznivce. Avšak vy, omámený nejistými sliby, s velkou odvahou danou mládím, jste se k němu obrátil zády a způsobil jste mu spoustu škod, nejen v jeho městech a pevnostech, ale i ve vojsku, které proti jiným, vůbec ne proti vám, hodlal použít. Avšak jakkoli se porážky a zahnání na útěk zdály být závažnými škodami, byla to jen kapka v moři, protože už je všeobecně známo, jak silný je můj Velký Pán, nad nějž není na světě mocnějšího knížete, krále nebo pána, který by jej mohl nejen zdeptat nebo pošlapat, ale v žádném případě ani nijak zostudit. Což nevidíte to, co nevidí každý člověk, že, jak se stává u vojenských úspěchů, ať už na moři nebo na souši, přijde-li někdo o armádu nebo vojsko, ihned vytvoří jinou, s větším počtem galér nebo vojáků? Nevidíte, jak je svými poddanými milován a ctěn po právu vážený? Nevidíte, kolika lidmi, majetkem a výzbrojí oplývalo jeho království? Není knížete nebo krále, který by si ho vážil a ctil jej. Z toho vyplývá jeho nesrovnatelná velikost. A kdybyste všechny tyto věci (které jsou do poslední tečky pravdivé) chtěl popírat a nechoval k nim úctu, mohl byste alespoň vzít v úvahu ty obrovské armády a nesčetné množství lidí, které dal dohromady. Podívejte, jak se dokážou postavit nepříteli s obnaženou zbraní v ruce, aby zkrotili jakoukoli pýchu. Vidíte, jak touží podmanit si nepřítel? Jaké jiné vojsko (jakkoli početné) dokáže vzdorovat tak bojovným lidem? Který válečník by byl tak neobezřetný, že by se opovážil postavit se mu čelem? Po pravdě nikdo, myslím si já. Tyto lidi jsme dali dohromady a opět tak učiníme, aniž bychom oslabili srdce Afriky, která, pokud to bude potřebovat, což se nestane, zformuje nesčetné množství vojsk, před nimiž se bude blízký soused třást a vzdáleného vyděsí. Připomeňte si smělé bitvy a hrdinské výboje osmanských císařů v minulosti, provedené při různých příležitostech a slavně dovedené do konce. Uvědomte si, Osmanům nebylo zatěžko pustit se do žádné z těchto akcí. Kolik provincií si podmanili? Kolik království porobili? Kolik měst a pevností ovládli? Kolik vojsk si podrobili? Kolik armád zahnali na útěk? Kolik jich rozprášili a kolik porazili? To ať poví Peršan a Arab, kteří ke své značné škodě poznali udatnost a sílu našich vojáků. A ať to poví také Uhrové a další národy, které poslušně padli k nohám osmanských císařů. Tento můj Velký Pán je z jejich rodu, nechybí mu ctnost, odvaha a síla, tak jak tomu bylo v minulosti. A co mám říci o moci a síle? Nerozšířil snad vždy každý z bývalých císařů velikost Osmanské říše? Takže síla, moc a ctnosti tohoto pána jsou větší než kdy dřív, větší je i jeho dobrotivost a smysl pro spravedlnost, a proto posílá mne, svého nejméně významného a nehodného poddaného, abych se zhostil úkolu smíření s vámi, pokud ovšem se rozhodnete odebrat se se svými lidmi do své země, odložíte zbraně, které jste už

tasil proti našemu Pánu, proti tomu, kdo se vůči vašim předkům choval jako dobrodinec, i k vám samotnému, proti tomu, kdo hodlá a dokáže udržet u moci ve vašem státě, proti tomu, kdo může a chce rozšířit vaši moc, proti tomu, kdo ji hájil a udržoval, zkrátka proti největšímu knížeti a Pánu světa, který (jak víte a každý to ví) stačí, aby hnul prsem a stvoří vojsko, spojí armády, rozestaví vojska, dobyde města a porazí nepřátele. Kéž vás neodradí od smíření s mým Velkým Pánem strach ze všech příprav, které učinil, vojska, která nashromáždil, roztažené vlajky, cvakání kastanět a vojáci s obnaženou zbraní v ruce, jimž, pokud by proti vám vyrazili, byste určitě nemohl vzdorovat, protože ve srovnání s vámi nás je nekonečný počet. Vidíte tedy, jaká zkáza se na vás rítí. Na jedné straně je vaše zdraví, na druhé vyhlazení vás a vašich potomků. Nedopust'te, aby vaše veliká odvaha, sliby druhých, plané naděje převážily nad ctí, rozumem, poctivostí a dobrodiním sultána Mehmeda. Neobávejte se, pokud se smíříte (jak je to stran mého Pána rozumné) a projevíte lítost nad potupou, kterou jste mu způsobil, že byste musel čelit těm nepřátelským vojákům, připraveným uposlechnout rozkazy svého pána. Ten má v úmyslu odpustit vám všechny přestupky a poslat vojska jinam. Nikdo se také neopováží vás ohrožovat, a místo trestu, který byste si mohl zasloužit za to, že jste se proti němu chopil zbraně, chce (slovutná výsost, královský duch, velká, dobrotivá bytost), aby si váš stát zachoval svobodu nejen vůči němu, ale vůči komukoli, kdo by ho o ni chtěl připravit. Rozhodněte se tedy pro svou spásu, pro své dobro, k užitku a zachování života svého lidu. Zvažte tedy rychle svou správnou volbu, zvolte moudré rozhodnutí, nedopust'te, aby vás postihla taková zkáza, kterou vy sám můžete rozpoznat a nahlédnout. Jinak neprodleně proti vám budou stát mocná vojska, která si vaši zemi podrobí a vás porazí. Zbývá jen učinit rozhodnutí, které se Vám líbí a buď prostřednictvím jednoho svého člověka, nebo v písemné formě je ozřejmit mému Velkému Pánu, kéž ho Bůh zachová po všechna staletí.

13. června 57

Příloha 5

Bibliografie letákové publicistiky, I63.

ODPOVĚĎ

NEJJASNĚJŠÍHO ZIKMUNDA BATHORYHO,

Knížete Sedmihradská

Na Rozpravu PAŠI AMURATA

Místodržícího generála vojska

MEHMEDA III., TURECKÉHO CÍSAŘE

Přeložená do našeho lidového jazyka.

VE FERRAŘE

A znovu vydáno v Bologni pro Giovanniho Battistu Bellagamba, 1596

S povolením svaté inkvizice

ZIKMUND BÁTHORY

kníže Sedmihradská, Moldávie, Valašska atd.

S veškerou pozorností, již jsme schopni, jsme poskytli audienci vašemu věrnému služebníku Amuratovi a prohlížím si, co nám Vaším jménem oznamuje. Na vše uctivě a odpovídáme, neboť není možné vzdát dostatečné díky za velkorysost Vašeho ducha vůči nám, která ani v nejmenším nepoznamenává ty hrdinské činy, jež z vás neustále vyzařují, neboť nejen přáteli, ale i nepříteli je třeba pomáhat. Ale opravdu nikdo nemůže říci, že já bych se zpěchoval vaší velikosti, protože jsem se narodil jako poslušný Krista a v tom jsem vyrostl, necht' se tedy Jeho Božskému Majestátu líbí udržovat mě v tomto myšlení, tak jako se mu líbilo uchovávat mi mou moc, to skutečně bylo jeho dílo. Žádné lidské stvoření si nemůže a nesmí přivlastňovat zásluhu za to, že mi udrželo mou moc, nebo to, že bych toužil rozšířit své panství, ani to, že mi položí na hlavu královskou korunu. Kéž Bůh dá štěstí mému konání, jež je v souladu s mým přesvědčením, neboť tohle není mým cílem⁶ a nezaslouženě si přisvojit

⁶ = rozšířit svou moc, panství atd...

to, co po právu patří jinému, mi připadá tak vzdálené poctivému chování, jako je vzdálené nebe od země. Nemohu ani nesmím popírat, že jsem se vydal (bojovat) bez naděje a příslibu, protože na začátku svého konání jsem vzýval velikost Boží a pokorně jej snažně prosil, aby řídil cíl těchto ne mých, ale jeho činů, tak aby byl čestný a rozumný. To byly přísliby, které mi dodaly odvahy a ponoukly mě k činu, tak abych nepodnikl něco nepatřičného a nerozumného. Je pravda, že škody, které jsem napáchal ve vašem vojsku, tím, že jsem potlačil jejich odvahu, jako to, co mi stálo v cestě, nebyly nijak významné vzhledem k velikosti vašeho panství. Ale po pravdě, to, co jsem učinil, nemělo za cíl potupit vaši říši, ale znovu získat to, co mi bylo neprávem odňato, a také mi připadá, že bych si nezasloužil být trestán, kdybych opět odebral dnešnímu majiteli (pokud by se to Bohu líbilo) ta místa, která kdysi patřila křesťanství. Má moc je nulová ve srovnání s tak Velkým Pánem, avšak moc Boží je všemocná ve srovnání s kterýmkoli člověkem. Dnes je zřejmé, pokud bylo zničeno jedno vaše vojsko, nebo potopena jedna z vašich námořních armád, ve velmi krátké době oboje nahradíte. Každý ví, a vím to i já, jak jste milován, ctěn a vážen svými poddanými, takže neváhají pro svého pána podstoupit zřejmou smrt. To je obrovská poslušnost, skutečně. A patří k tomu i křik, zlato, stříbro a munice, neboť je nemáte jen pro své lidi, ale sdílí je i cizí vojska. Vidím, jak jsou vaši vojáci připraveni, jak mávají mečem, slyším jejich ohlušující řev, a přidávají se k němu moji vojáci, neméně udatní, kteří se hbitě předvedou při každé vhodné příležitosti a dávají svým nepřátelům najevo (kéž se to Bohu líbí) jakou hodnotu má jejich odvaha. Já věřím, že málo, nebo vůbec nic nebylo z vašich národů uprostřed Afriky, kde jsou pro vás mnohem důležitější, takže je nemusíte použít proti neškodnému mladému válečníkovi. Četné (to je pravda), možná nespočitatelné byly činy vašich prapředků, nekonečné množství dobytých měst, tvrzí, celých provincií, takže by jich teď mělo být dostatek, poněvadž se nesmyslně zmocnili většiny světa. Nemyslím si také, že by to oslabilo velikost Vašeho ducha, ale uznání práva a rozumné jednání by bylo jen další ozdobou tak obrovské říše a nepatří k němu ohrožování sousedů, jak blízkých, tak vzdálených. Hloupé je, že dnes neznáte své silné stránky, kterých jsou staré i moderní dějiny plné. Je snad někdo, o kom se dá předpokládat, že mu dokážete odolat? Já myslím, že nikdo. Ale přesto, když znám vaši sílu a velikost, nemohu uvěřit tomu, že chcete pokořit rozum, pošlapat čest a poctivost a pohrdnout spravedlností. Dal jste najevo (a já to vím), že věnujete velkou pozornost mému konání, neméně hodnému velikosti vaší říše, a já vám za to vzdávám nekonečné díky. Svědkem toho bude váš nejvěrnější služebník Amurat, jenž byl přijat přátelsky a bratrsky v našem pavilonu a vynaložil veškeré úsilí, aby mě dovedl ke smíření s Vámi, jeho velkým pánem, jehož já ctím. Jak věříme, zcela tím splnil úkol, který jste mu dal, nepřesvědčil nás však, abychom se stáhli

z pole, poté, co se moji vojáci usadili v táboře. Já jsem se nechopil zbraně proto, abych někoho pokořil, ale abych se stal baštou mé země a ubránil ji před takovým násilím, které by jí mohlo přinést újmu. S těmi, kdo se vůči nám budou chovat jako přátelé, budeme jednat přátelsky.⁷

⁷ Tady text končí, dvojtečkou, zjevně něco chybí.

Příloha 6

Bibliografie letákové publicistiky, I68.

Posvátnému veličenstvu císaře Rudolfa II

Zpráva/ličení monsignora Giovanniho Maria Tagliaferriho.

O dobytí Rábu s jeho dopisy z 5. dubna 1598.

Hle, Posvátná Císařská Výsosti, Vaše rozhodnutí chtít s pomocí Krista, posvátného všemohoucího, a se zbraní v ruce znovuzískat pevnost Ráb, když si to svět nejméně myslel, je šťastně uskutečněno, a dle zkušenosti je také vidno, co všechno zmůže (spíše) vojsko složené z nepočtených a dobrých vojáků sjednocených náboženstvím a poslušností pod absolutním vůdcem, s nimiž se dobře zachází než bouřlivý dav. Cítím velkou spokojenost z možnosti činnosti, kterou mám u Vaší Císařské Výsosti, obzvláště že jsem viděl tak šťastné vítězství, pro náklonnost, kterou chovám k velikosti/vznešenosti Vašeho impéria na poražení nepřitele. A i když Vaše císařská Výsost už obecně o té události asi slyšela, bude mi potěšením Vám o tom říci ještě podrobněji.

Pan Adolf, baron z německého Schwarzenburgu, s autoritou, kterou má od Vaší Císařské Výsosti, a účastí nejjasnějšího arcivévodě Maxmiliána, se v uplynulých měsících přesunul z Vídně do Komárna, kde bylo shromážděno určité množství pěchoty a jezdeckva vybraných vojáků, většina ze školy z Flander, katolíci a vazalové rodu Habsburků, to jest rota Němců, další roty Uhrů a v největším počtu Valonů a Francouzů, s jejich veliteli, kterými jsou: pan Pállfy z Uher se svými rotami pěšáků a jezdců, monsignor z Uberbruku (?), Valon, a monsignor de Vaubecourt, Francouz, podplukovníci pěchoty, monsignor de Hunn (?), Francouz, pan Strasoldo, Ital, Don Lops, Španěl, pan Attilio Vimercato, Ital, pan Paolo Zucca, Ital, monsignor z Verlinu, Valon. Velitelé jezdeckva: nadporučík/poručík bývalého velitele, Němec, s jezdeckvem z Flander, četař/seržant/rotmistr Pietro Valon (Walone) se starou rotou z Ostrihomí, kapitán/velitel Kittingfelder, Němec, s německou rotou z posádky/vojenské základny z Ostrihomí. Mezi těmito rotami/kumpániemi byli také nějací Italové a pár Španělů. Další roty, kde se měli nacházet, kvůli velké vodě nenabídly, že tam mohou být včas.

Baron v souladu s vůlí Vašeho Císařského Veličenstva, nade vše odhodlaný k dobytí Rábu, o němž je jak zevnitř, tak zvenku dobře informovaný, třebaže nikdy nenaznačil, kam se

zaměřuje. Byla udělána přehlídka/přezkoumání vojáků, kterých bylo 4300, vyzbrojení mušketami, halapartnami, kopími a velkými meči a přichystanými určitými válečnickými nástroji/přístroji, nazývanými petardy, ne ale obvyklými, a dalšími zařízeními/mechanismy, a několika můstky/lešeními a žebříky pro případy potřeby, které se vezou na třech vozech, se zvláštním pověřením inženýra z Marcae Lorenese. Dne 27. března, poté co se svěřil do ochrany s celou soldateskou⁸ Kristu, Našemu Pánovi, vyjel z Komárna, přešel Dunaj s mostem z plavidel/člunů, udělaným ve 20 hodin těmi samými vojáky.

A tamtéž dal dohromady soldatesku (vojenskou jednotku), učinil životní prohlášení, aby se každý řídil jeho příkazy, které dal velitelům v jazyce německém, italském a francouzském, podle národnosti, aby je všichni dodržovali se svými rotami pro toto tažení na Ráb, nikdy předtím neohlášené, ve kterém se výslovně doufalo v pomoc Boží, aby se uskutečnilo, a uspořádané takovým způsobem, aby – pokud by se nepodařilo – se dalo bez újmy stáhnout.

Nařízení obsahovala způsob zacházení s řečenými přístroji pro otevření mostní hráze a brány pevnosti a osoby, které jsou k tomu pověřené. Uspořádání/pořadí velitelů a jejich pěšáků a jezdců, které pak měli vstupovat dovnitř, přičemž každému bylo přiděleno jeho místo, které měl zaujmout a udržet si ho, s upozorněním, aby se postupovalo co nejefektivněji a aby byli připraveni pomoci sousedovi v případě potřeby, a stejně tak bylo přiděleno místo jim samotným (tj. velitelům) na velkém náměstí /prostranství.

Ti, kteří měli zůstat venku na stráži roty, aby bojovali a jistili ji, dokud nebude dosaženo vítězství. Tam byl ustanoven pan Pálffy s husary a dalšími třemi rotami jezdců.

Aby vojenská jednotka, která vstoupí do Rábu, měla za cíl dosažení vítězství, aby se nikdo neopovážil vstoupit do nějakého místa za účelem rabování. A kdyby se někdo dotkl sebemenší věci, tak ten, co je nejbližší, ať ho zabije, a pokud udělá opak, dostane se i jemu stejného trestu. Bylo slíbeno, že celá kořist, která se najde, bude rovnoměrně rozdělena mezi vojáky, když se budou dobře chovat, kromě ocenění Jeho Císařské Výsosti. Objevil se s těmito nařízeními a způsobem mluvy, že vítězství je jisté, dodal odvahy celé soldatesce (vojenské jednotce). A ihned odvážně pochodující směrem k Rábu, se třemi vozy, které vezly řečené přístroje, lešení/můstky a žebříky, toho dne se utábořili ve venkovské oblasti pojmenované Gheera, zastavili se dvě míle daleko od uvedené pevnosti. A zde odpočívali po celou noc s následujícím dnem až do dvou hodin před západem slunce. A odsud vyrazila na cestu pěchota a jezdecko v uspořádání do švadron se třemi vozy v předvoji, s velkým tichem,

⁸ Až do 18. století se užívá bez negativní konotace.

a pod trestem smrti pro toho, kdo by dělal hluk: vypadali jako mnoho Bratří observantů. Cesta byla namáhavá kvůli četnému bahnu a místům naplněným vodou. Proto na některých místech bylo potřeba vyhodit můstky, aby tam prošla pěchota, a jinde se brodit, a bylo to za temné noci.

Dorazilo se tři hodiny před rozedněním/dnem blízko Rábu, kde tábořilo naše vojsko minulý rok, zhruba tisíc kroků daleko od pevnosti. Baron rozdělil lidi, zastavil Pállfyho s jezdeckem, aby se nedělal hluk, když se přiblížili, bylo slyšet znamení.

Vydává se na cestu pěchota s řečenými třemi vozy vepředu, ten baron pořád pěšky, všichni se brodíce zaplavenými vodami. A zastavil se vzdálen od pevnosti asi 200 kroků. Tam nařídil inženýrovi, aby zprovoznil zařízení, a Vaubecourtovi (nařídil), aby šel hbitě prozkoumat místo u brány Veisemburgh, určené k otevření, jestli jsou tam nějaké novinky. Ten když byl upozorněn, plaze se břichem po zemi se dostal k hrázi mostu, prozkoumal ho a nepohnul se. Když viděl baron jeho zpoždění, vydal se na cestu i on sám, plaze se po zemi, a ještě nechal jít před ním italského poručíka Christophora Cotagna, který mu v tomto tažení byl vždy nablízku. A když dorazil k mostu, shledal, že tam není žádná obtíž, i když tam byla dvě nebezpečí, že budou objeveni: prvním byla záře měsíce za úsvitu a druhým štěkání venkovských psů, které je pronásledovali. A baron když vzýval Pána Ježíše Krista na pomoc, v mžiku byl viděn měsíc zakrytý tmavým mrakem, s určitým větrem, který byl příznivý pro vojenskou jednotku, (proto)že všechen hluk posílal dozadu, a psi se ztišili, což nemohla udělat jiná osoba, která tam byla se svou dovedností je utiшит. A navíc stráž, která stála na baště a vykřikovala do vzduchu po tureckém zvyku, se sama ohlušovala.

Náhle se baron postavil na nohy, zavolal inženýra, který přistoupil se zařízeními, nařizuje mu, aby vykonal svůj úkol. A nejdřív přišlo malé zařízení, aby otevřelo řečenou hráz, v doprovodu deseti vojáků. A když bylo postaveno na místo, bylo (v souladu s příkazem) uvedeným Vaubecourtem zapáleno, a jelikož to nemělo účinek, bylo panem inženýrem podpořeno, ale ani nechytl. A stráž je odhalila, křičela, kdo je tam, jinými slovy ve své řeči.

Zatím se inženýr podíval kolem zábrany/mříže, s obratností se dostal dovnitř přes pravý bok hráze, a nakonec se šel podívat na stav brány pevnosti, a když se vracel zpět, ihned otevřel hráz, když otáčel panty, velmi to zaskřípalo, a tehdy když byli objeveni při činu, hlídka sáhla po zbraních.

A v tom samém čase bylo připraveno to předtím udělané velké zařízení, které bylo objednáno na otevírání dveří, doprovázené stem vojáků vyzbrojených brněním a halapartnami, spravené

inženýrem spolu s panem Vaubecourtem na místo se svými mechanismy, bylo zapáleno a ihned to mělo účinek, ránou, která byla slyšet všemi! Otevře tuto bránu, která byla pokryta železem. A udělá otvor o výšce jednoho muže tak prudce, že kusy se rozletěly do daleka. Toto se událo dvě hodiny před rozedněním Bílé neděle dne 29. března.

Ihned šel dovnitř monsignor Vaubecourt s těmi vojáky, kteří byli v doprovodu uvedeného zařízení, podle příkazu, a dorazili k druhé straně oblouku brány, přičemž zabili několik málo lidí, kteří tam utekli, bez újmy našich.

A baron, který stál na mostě, vyslal ihned soldatesku (vojenskou jednotku), každý kapitán, když vstupoval se svými lidmi, směrem ke svému místu, podle příkazů, co nejrychleji to šlo. A tak ihned vešel dovnitř monsignor Uberbruc se čtyřmi prapory, tj. dvěma valonskými a dvěma francouzskými, a přešel do ulice po pravé ruce směrem k náměstí/prostranství, které úspěšně zabral a uchoval si ho, a to byl začátek a jistota vítězství jako hlavního místa. A okamžitě k němu stejnou cestou dorazily další čtyři prapory valonské a francouzské na pomoc (jako posila). A ihned je také následovaly čtyři další podobné prapory stejných vojáků, kteří šli tou samou cestou, a zabrali další blízkou ulici. A tak ze dvou oddílů zaútočili. Přišla zakrátko uherská pěchota, zabírajíc po pravé straně od brány, vystoupala na schodiště a blízké bašty, postupujíc co nejdříve.

Přijelo pak jezdeckvo, které se řídilo daným příkazem, co nejvíce to bylo možné. Jelikož nebylo slyšet první znamení toho zařízení z hráze, protože neudělalo ránu, na kterou se mělo vstoupit, bylo pak třeba si pospíšet. Všichni ale vstoupili a udělali to, co jim příslušelo. A pan (don) Lops, který byl objednan na pomoc výše řečené uherské pěchotě, se přesunul v této chvíli/době. Poté vstoupil pan Strassoldo se svou rotou zabíraje po levé straně směrem k hradu, na jeho prostranství u studny zaujal své místo a uchoval si ho. A pak ihned vešel baron se zbývajícími rotami Valonů, Francouzů a Němců a jejich veliteli, prošli na hlavní prostranství/náměstí, kde se zastavili a rozmístili své síly. A monsignor de Hunn se svým jezdeckvem táhl směrem na to samé prostranství a připojil se k nim a zaujal tam místo okolo a udržel si ho. Pak vstoupil pán z Verlinu se svým jezdeckvem, postupoval směrem k vodní bráně, přičemž získával území, jak bašty, tak domy, postupoval v této linii. Zůstal venku, podle příkazů, pan Pállfy se svými jezdci, aby hlídali své druhy/rotu (?).

Zde přišla naše soldateska, která se zdála být na způsob záře, všechny porážela a s živoucí silou se snažila zabrat a udržet si svá místa, která jim byla přidělena, a stále postupovala na schodištích a baštách a oddělovala nepřátele, kteří nemohli vytvářet oddíly.

Teď přejdu(?) na Turky, kteří, když slyšeli hlasitý hluk, ačkoli v noci a nepředvídaný byl tento jejich případ, s arkebuzami, tureckými šavlemi a bodnými zbraněmi rázně bojovali vždy až k oknům/i z oken. A Ahemet paša, který se nacházel v posteli, když slyšel ránu ze zařízení/přístroje, která otevřela bránu, se zeptal, co to je, a jeden z těch, kteří spali v jeho pokoji, se objevil v okně, řekl, že je šero (?) a nic není slyšet. Ale krátce poté byl slyšet další hluk zbraní, on myslel, že to je mezi jejich, a poslal jednoho, s pohrůzkami hole, aby je utišil. A ten, když vyšel, pochopil, že křesťané jsou uvnitř pevnosti, a ihned se vrátil k pašovi a oznámil to. Ale ten nevěřil, protože se mu nezamlouvala taková zpráva, a obrátil se na něj s příkrými slovy a poslal ho znovu, a vstal z postele. V tom samém okamžiku přišel jeden janičár s hlídkou/stráží, celý udýchaní, a řekli, že brána Veisemburgh byla prolomena, stráž je mrtvá a křesťané vevnitř. Náhle přišel jeden Rays (?) s doprovodem, potvrdil to a navíc řekl, že bylo zabráno prostranství/náměstí. Zakrátko vstoupil jeden Isarely (?) s dalšími, říká, že město je plné a krajina obklíčena křesťanskými rytíři. A jako poslední potvrzení povyk a rány z mušket všude burácely.

Třas a obrovská hrůza zachvátily pašu tak, že nemohl stát na nohách, s ohromením nařikal, jak se toto stalo v takovém okamžiku. Přešel do toaletní místnosti a posadil se, úzkostí nemohl dýchat ten nebohý stařec. Řekl: Hle, potvrdila se moje vidina této noci. Která, jak mi sdělil jeden z těch z jeho pokojů, byla, že o půlnoci tohoto (dne) paša s velkým zděšením řekl, že viděl příšerný pohled, paži ve vzduchu s mečem v ruce, který zasáhl zemi a zaplavil Ráb krví. Ten komorník mi ještě sdělil, že paša poté, co vstoupil do toaletní místnosti, ihned nechal natáhnout na zem chylym (?), což je jejich kněžský koberec pomalovaný mohamedánskými pověrami a mají ve zvyku ho používat při modlení, a vyčerpán vzýval Mohameda na pomoc, prosil ho, aby ukázal svou moc proti křesťanům a zachoval tuto pevnost, jemu zasvěcenou, přičemž ještě slíbil, že nechce nedostát svému závazku se zbraněmi v ruce. Vyšel do předsíně/předsálí, projevuje odvahu, řekl okolostojícím: teď je čas ukázat naši statečnost, a pokud máme zemřít, zemřeme se zbraněmi v ruce. A vzal do ruky svůj praporec a do druhé šavli a s několika lidmi vyšel z hradu. Nařídil důstojníkům, aby rychle spojili síly a napadli a vypudili nepřátele. A poslal agu Omera, svého poručíka, a agu janičárů, aby se podívali na náměstí/prostranství a bašty/bastiony bran a předali poštu církvi/kostelu. A on mezitím se pohybuje s ostatními a bojuje, naši ještě bili rukama všude, kde se ocitli. Spojili se konečně paša se svým poručíkem spolu s agou janičárů a dalšími důstojníky a říkali, že viděli, co se dalo, a co se týče náměstí, bylo nedostupné, protože bylo intenzivně střežené, pokud by se neudělalo pásmo dělostřelectva po celé šířce, ale odkud se ho chopit v té chvíli nevěděl,

protože všechny bašty/bastiony byly obsazené a co se týče zbytku, pokus by mohl být proveden se silou eskadrony/švadrony. Paša nařídil, aby se zaútočilo na baštu Iecosuriz a dobyli ji s veškerým nasazením, protože odtamtud by se poskytovala artilerie a munice, které tam jsou. A aga janičárů odpověděl, že viděl, že je dobře hlídaná, a zdá se mu jednodušší útok na bránu Veisemburgh, a užitečný kvůli korespondenci s hradem. Paša nařídil, aby on šel se svým oddílem zaútočit na bránu a poručík s další silnou skupinou na uvedenou baštu. S obecným upozorněním všem, aby se bojovalo na místech, která mohou být získána a v nezbytných případech, aby se zbytečně neoslabovaly síly. Mluvil starý Asar s ohromením o neočekávaném/nepředvídaném případě, který se nikdy v tureckých pevnostech neudál podobně. A že nebyl čas na to, aby se poradili, ale vést záležitosti k osudu, zdálo se mu toto překvapení tak nebezpečné pro ně Turky, jak si byl jistý, že křesťané nevyjdou jinak, než mrtví. Tato rada se dělala uvnitř kostela, kde byl shromážděn dav Turků se strážemi, a když slyšeli o motivu našich tehdy, uprchli.

Mezitím baron zajistil prostranství/náměstí, které bylo pořád intenzivní silou vojáků udrženo, uprostřed města se udělal oddíl pěšáků a jezdců, se strážemi na hlavních cestách, velmi zajištěné byly ty věci, jinde se mohlo pomoci, začal procházet pevností, což znamenalo pro vojáky vítězství, a být silní v zaopatření potřeb. Takže nikoho nenapadlo, že by ho šel hledat, protože on se chodil dívat na všechna místa, aby vojsko/soldatesku udržoval v povinnosti.

Paša, který se nesl z kostela, se uchýlil na pahorek/kopeček blízko domu arcibiskupa, se svou švadronou/eskadronou táhl směrem k bráně Veisemburgh s velkou zuřivostí/spěchem, kde se nacházela uherská rota, byla nucena ustoupit na úroveň dveří a zůstat nad nepřítelem, ačkoli se s tím nedalo nic dělat, protože venku před nimi nebylo úniku ani pomoci kvůli strážím rytířů/jezdců, která tam byla. A ani zevnitř, protože všechna hlavní místa byla již obsazena. Ale v té samé době s pomocí dalších našich, se Uhři znovu navrátili a Turci byli vytlačeni a brána volná a na obou stranách umírali. Nebezpečí podstoupil také baron, protože když tam přijel, aby zakročil, Turci z jedné strany a Valoni a Uhři z druhé stříleli naslepo a někdy zasáhli ty, kterým nevěřili, jelikož v jejich lůně (tj. mezi nimi, v jejich středu) zemřel jeden voják. A od mnoha ostatních podobných nebezpečí ho Pán Bůh osvobodil, kráčeje všude bez obranného brnění.

Paša se pak se svou skupinou stáhl nahoru na baštu, která vede od zmíněné brány k hradu. Střetl se s jedním oddílem našich a směle se utkal/bojoval, že jeho šavle je vidět ještě zakrvácená, ačkoli byl starý šedesátník, uprostřed oné ulice, náhodně, aniž by kdy byl poznán, zůstal mrtev, spolu s dalšími z jeho lidí.

Několikrát byli spatřeni Turci ve skupinách, jedni u kostela, jiní u skladiště v hlavní ulici, která vede k vodní bráně, jiní směrem k Vídeňské bráně pobíhající útočili, kde mohli. A všude to vždycky odnesli nejhůř, protože Turci, kdekoli se nacházeli nebo běželi, se cítili obklopeni našimi. Tudíž šli do záhuby, nemajíce místo, kde by se prosadili, ani kam by se uchýlili. Protože, když se usadil, sousedé/blízcí se stáhli do paláce, který nazývali hrad, a bránili se arkebuzami, šípy, kameny a odpalováním umělého ohně. A z něj se ještě dvakrát spustili dolů, s pomocí jiných z nich z vnější cesty, při potyčce obou dvou stran z hradu. Naši si mysleli, že je uvnitř paša, tak zoufale nepřátelé bojovali, tak, že jeden z nich, když se viděl příliš omezený, rozhodl se raději pro dobrovolnou smrt, než aby se vzdal, a běže na koni se vrhl překotně přes hradby do příkopu, kde je ještě vidět rozmlácený i s koněm.

V této ulici ke kostelu se utvořil velmi silný oddíl Turků, který když táhl směrem k vodní bráně, střetl se s Alfierem Odoardem, bratrem monsignora Uberbruca, který z oné strany kráčel kolem hradu, a přistižení, byl zasažen uprostřed odvážný mladík, zůstal mrtev s několika svými vojáky. A nepřítel také tam zemřelo dost, zbytek pak z tohoto tureckého oddílu s pomocí dalších, vedeného staříkem s praporem v ruce, pokračoval v cestě, dorazil s velkým zápalem k baště Iecosuriz, tvrdě bojoval, že naše vojáky zahnali až k bráně. Ale ihned byla posílena pěchota Valonů a Francouzů, con la spalla dvou rot jezdců, s intenzivní silou získal baštu, rozehnal oddíl nepřátel, z něhož ještě zůstalo pár mrtvých, s malou škodou na našich. A stařík vyvázl s praporem sbaleným pod paží a šavlí v ruce s ostatními, ale nedorazili k další hlavní ulici, protože byli usmrceni.

Drsný případ se pak stal na té samé baště. Jeden zoufalý Turek se zapálenou tyčí/holí v ruce se přiblížil, ačkoli to byl jistě on, s jinými také z jeho lidí, kteří tam byli, který mrtvý by tam zůstal, zapálil prachovou municí, která tam vespod byla odložena. A hle v okamžiku je slyšet příšerný výbuch a ve vzduchu obrovská podívaná ohně, země, kamenů, lidí a koní, kteří se nacházeli nahoře na baště a kolem ní. Další zůstali pokrytí rozvalinami a další různými způsoby zranění, zčernalí nebo sinalí, že jeden druhého nepoznával. Tohle byla největší škoda, kterou naši utrpěli, přičemž bašta a přilehlé/sousední domy zůstaly zdevastované a spálené, a ještě je tam vidět oheň a kouř. A baron, který se nacházel blízko požáru spolu s dalšími veliteli a vojáky, zasypanými těmito troskami, teď se už baron staral sám o sebe, vrátil se na prostranství/náměstí, a zpravil ostatní o tom případu.

Ale každé zlo překonávala radost z vítězství, už nebyl cítit střet/konflikt, kromě hradu, kde ti uvnitř nevěřili stavu venku, třebaže se jim to řeklo. A v té samé době pan Strassoldo, který držel ono náměstí/prostranství, vzkázal baronovi, sděluje mu, že boj ještě trvá, aby přijal

vhodné opatření. A baron nařídil, aby se k němu obrátilo dělostřelectvo v okolí a bojovalo se. A tehdy také baron uvědomil pana Pállfyho o vítězství, aby vstoupil a dorazil z venku zaujmout ono místo. A byly tam namířeny tři kanóny z těch, které byly nahoře proti baště, při střelbě začal rozbíjet v horní části okna. Takže ti zevnitř když viděli, že už jim není pomoci, volali, že se vzdávají, a prosili, aby jim byl darován život. A když bylo zastaveno dělostřelectvo, Strassoldo uvědomil barona a Pállfyho o návrhu těch z hradu, na který se odpovědělo, že se přijímá a nebudou se jim dělat nepříjemnosti. A bylo to vykonáno/splněno. A to bylo poslední konání s nepřáteli.

Boj probíhal po dobu čtyř hodin mezi nocí a dnem, jedna i druhá strana se silně/intenzivně zatlačovaly, když pro nic jiného, tak aby bránili svou kůži v tom střetu, takže když byli chyceni, nepodvolovali se jeden druhému, všichni mlátili oběma rukama, dokud jim síly stačily. A ačkoli vítězství již bylo naše, ale neztratili hned odhodlání, ani nesložili zbraně, ani kořist se nedělala, dokud nebyly věci lépe zaručené, když se procházelo městem.

Bylo to až nakonec, poté, co byly vzdány díky Kristovi, Pánu vítězství, povoleno vojákům, aby plenili, s tím, aby se nedělaly nepříjemné věci lidem. Předtím se neodvážili plenit, ze strachu z trestu, který vyměřil baron, a znamení k popravě dal na náměstí, když uviděl jednoho vojáka vstupovat do domu, ihned nařídil, aby byl zabit. A zachránil si život tím, že prokázal, že vstoupil do domu, aby urazil/pohanił nepřítel, kterého zevnitř vytahoval, a ne kvůli ničemu jinému. Ale málo kořisti našli na opuštěném místě kvůli nedostatku samotných obchodů křesťané, protože tam byla pouze chudá turecká soldateska/vojenská jednotka, která kromě zbraní a oblečení, co má na sobě, a rance s jídlem, jiný movitý majetek s sebou nenosí. Takže peníze, jemné tkaniny a další cenné věci byly viděny jen málo. Koní bylo nalezeno asi 600, málo dobrých, s několika kusy dobytka na maso, a mouka pro soukromé domy.

Dělostřelectvo z bronzu velké a malé, na kolečkách, a jinde, kusů 225, z nich bylo necháno v naší době jen 97 kusů, z nichž si ještě Sinan Paša z důvodu vítězství odvezl několik kusů do Cařihradu. Koule na střelení každé pevnosti/síly ve velkém množství, a ještě se našel prach.

Udělal se přehled/souhrn osob a z našich bylo nalezeno mrtvých asi 500 a zraněných asi 200. A z Turků, mrtvých asi 1300 s pašou, jeho poručíkem/správcem a agou janičárů a dalšími předními důstojníky. A zajatců asi 400. Mezi nimi je desetiletý syn samotného paši a jedna jeho konkubína, dva agové a dva bejové a mohamedánský kněz, který, jak sděluje pan Kisfarkas (Kisfarcas), poručík/správnce z Komárna, předvídal o mnoho dní dříve takovou událost v Rábu, že pevnost bude dobyta rodem Habsburků v této době. Když to bylo sděleno pašovi, odpověděl, že je to pohádka a Rábu nemá strach, pokud by křesťané dovnitř nevletěli,

že by to umožnilo otevření brány, takovou měl důvěru ve kvalitu pevnosti a v sebe samého se silami, které tam byly. Zbytek zhruba až do počtu 2300, což byla posádka, někteří se nacházeli venku kvůli různým záležitostem, jiní, aby zachránili život, se vrhli z hradeb, tak jako někteří měli štěstí při příležitosti přeplout řeku v loďce, tak jiní měli smůlu, protože buď zůstali po skoku mrtví v příkopu, anebo se utopili v Rábu a byli dle poslů proudem nesení do Budína a dalších podunajských míst/pevností.

Baron dal ihned rozkaz k hlídání pevnosti a se samou vojenskou jednotkou/soldateskou udělal ležení, k léčení zraněných a k pohřbení mrtvých, aby se vyčistilo město hanebně držené Turky, a aby se otevřely další dvě brány, zazděné pašou, s potřebným vybavením/zaopatřením pro všechny tři. Dal také svobodu několika křesťanským otrokům, které tam našel. A nechal napsat rábskému arcibiskupovi, aby přišel do svého kostela, a postarat se o potřeby pro bohoslužbu, pro kterou se zdá zanícený/zapálený. A včera večer, když přišli dva kacířští/heretičtí kazatelé kázat, kromě toho, že soldateska se ihned obrátila proti nim a zasypala je kameny, s úmyslem je zabít. A když jeden kněz informoval barona o takovém příjezdu a záměru kázajících, užasl tento pán nad takovou opovážlivostí v místě katolíků. A nechal je hledat, kde jsou, aby je potrestal, a již nebyli viděni.

Významný byl tento úspěch v Rábu a jedinečný z nepředvídaných případů: zatímco v poklidu se jistě spalo, hle v jednom okamžiku se stav změnil, byla otevřena a dobytá pevnost protivníky a všude byl slyšet hřmot zbraní, bubnů, trumpet, pláč a děsivé výkřiky smrti, a krev tekla po zemi, ulice byly pokryté mrtvolami a živí se stali otroky. A paša, který vládl městu, kde byl tehdy hledán, byl nakonec na ulici, mezi dalšími mrtvými, nalezen nahý. Tento člověk, který předchozího dne na koni honosně oblečen v této společnosti dvou rytířů udělal obecnou přehlídku, se zvuky, zpěvy, výstřely z dělostřelectva a velkou okázalostí, kvůli radosti z jednoho dopisu, který mu byl napsán jeho velkým pánem, ve kterém mu říkal o vládě a zaopatření pevnosti a dalších záležitostech v těchto končinách. Ale velmi významný byl ještě způsob úspěchu. Bez pochopení zevnitř, ale pouze s úsudkem nejprve vstoupit a po vstupu se ho s intenzivní silou zmocnit/stát se jeho pánem, s malými výdaji, s malým počtem lidí, s malou ztrátou našich. A v jednom okamžiku příchod a vítězství. Tak uznávaná pevnost, umístěná na rozlehlém ostrově vytvořeném Dunajem, její místo je poměrně vyvýšené, dominující krajině, obklopené také nevysušitelnými tekoucími vodami, s příkopy a dobrými hradbami, a celé jádro pevnosti je ochranný val/násep, který snadno vyhoví potřebám, učiní ji tak nedobytnou, že nic jiného, než hněv Boží tam nemůže. Překážka při přechodu přes nepřátele, kteří se proto považovali za vládce dalších našich míst/pevností. Pročež tento

Ahmet paša, jak je patrné z jeho dopisů, se nazýval/tituloval vídeňský paša, nikoli rábský. Klíč a bezpečnost nejen Uher a Rakouska, ale i dalších států. A stále žádoucí pro všechny tyto země, kam se již vracejí stáda a rolníci, aby obdělali pustou zemi, se všeobecným jásotem. Takže ačkoli je tato pevnost malá, je ale krásná/vznešená, dobrá, užitečná a tak důležitá, že turecký sultán, jak sdělují jeho lidé, si ji nad jiné považoval.

Očekávají se s pomocí Boží velké věci za vlády Vaší Císařské Výsosti, která s nemenší velkorysostí/šlechetností císaře, než s křesťanským soucitem/zbožností, nechce mír s tyranem, že ani Bohu, ani lidem neslouží víra, neohroženě se zbraněmi v ruce, tolik let odolává jeho snahám/úsilí, a hlavně když Vaše Císařská Výsost se rozhodne se všemi silami říše jít proti němu. A tím spíš, kdyby nebyla Liga dalších knížat, kterou si přeje celá křesťanská obec/společenství a které se obává nepřítel, zcela odstraní takovou tyranii a její bezuzdné chtění všechny ovládat, která trápí svět.

A na konec tohoto [dopisu], Posvátná Výsosti, protože *Dextera Domini fecit virtutem*,⁹ dnes ráno v neděli, osmý den od vítězství, kdy kostel znesvěcený Turky byl navrácen (ačkoli oltáře a svaté obrazy nebyly odstraněny) se sloužila slavnostní děkovná mše a za zachování Svatosti papeže a Vaší Císařské Výsosti s postupem kýchzených vítězství, udělali jsme všeobecné procesí okolo města s duchovním/klérem R. z této katedrály, který již dorazil, a s účastí pana barona ze Schwarzenburgu a jeho velitelů a dalších. A na hradbách všude kolem stáli v řadě arkebuzíři, každý voják měl na sobě nějaký znak vítězství podle vzoru onoho vítězného lidu z Izraele s egyptskou kořistí (příjemné na pohled), se zvuky, svatými zpěvy a výstřely z dělostřelectva pro radost křesťanů, všichni provolávali slávu Ježíši Kristu, Všemohoucímu Pánu, dárci vítězství, a život stále vznešený Vaší Posvátné Císařské Výsosti, skvělému vítěznému pánovi.

V Praze.

U Giorgia Negrina z Nigro Ponte (Černého Mostu), císařského tiskaře.

Rok M.D.XCVIII (1598)

⁹ Hospodinova pravice koná mocné činy.

Příloha 7

Bibliografie letákové publicistiky, P2.

O dobývání

Egeru a o porážce

po jeho

dobytí

Dopis jistého uherského rytmistra

Jiřího Burnomisy.

Psán

Jeho milosti pánu Pavlu Kosuckému

Z latiny do polštiny přeložen.

MDXCVII

Urozený pane, příteli a nejmilejší bratře.

Ach, je mi stydno psát mou rukou a perem o úpadku a škodě mé utrápené vlasti. Neboť už ona stará a zubožená uherská země nestojí, nejenom doutná a práší se, ale hoří a plane, a už se naklonila k zničení, nezastaví-li všemohoucí Bůh nepřátelskou dravost. Neboť tohoto roku Vác, turecký bohatý sklad a přístav na břehu Dunaje, ležící dvě míle od Budína, ctihodným arcivévodou Maximiliánem dobyt a dobře zásoben, potravou a vojáky naplněn. Potom tímtež arcivévodou Hatvan, nepřátelská obranná tvrz, obléhaná a po mnoho dní obléhacími děly dobývaná, a potom častými nájezdy a vpády, nikoliv bez krvavého vítězství, dobytá, nepřátelé a ti, kdo ji bránili, do posledního vyhlazení. Tak nám přálo štěstí, že jsme si slibovali něco víc. Neboť ctihodný arcivévoda měl vojsko mužné, početné a uspořádané, takže se zdálo, že mu ani proti samotnému tureckému císaři nic nechybělo. Ani samotnému arcivévodovi vskutku nic nechybělo. Naše radost se však v krátkém čase obrátila v pláč a nářek.

Neboť přitáhl turecký císař Machomet s nesčtým vojskem, chtě zachránit své [lidi] v Hatvanu: ale protože už bylo pozdě, Hatvan našimi [byl] vzatý bez váhání, proslulý Eger a obranu všeho křesťanství oblehl, a po čtyři dvacet[?] dny těžce trápil a dobýval a poté střelným prachem nasypáným do podkopů hradby a věže na mnoha místech vyhodil, a srovnal se zemí: nájezdy a potyčky neustále po tři dny a tři noci čině, protože maje se sebou velké vojsko, nebylo to pro něj těžké. Protože vedl se sebou na tři krát sto tisíc vojáků. Poté naše upracované, z velké části střelbou a kulkami zničené [lidi], nenásilným přemlouváním (užívaje dávnou lstivost) slibuje zdraví a bezpečí, a pro jistotu dáváje některé své vzácné lidi do zástavy: podle zprávy[?] Pavla Vareeho, někdejšího dvořana Jeho Veličenstva Císaře a stolníka, nezběhlého a neschopného vojáka, dobyl hrad. Avšak slib nedodržel, ale některé vzal do vězení, mnohé bez rozdílu vyvraždil, jejichž počet včetně žen, panen, šlechtických dětí a obyčejného lidu byl k šesti tisícům. A zahynul tam květ mladých uherských rytířů (že další musím zamlčet). Tolik obléhacích děl, tolik všelijaké výzbroje,

tolik mocného a okázalého stavení přišlo k nepřátelským rukám. Vskutku možno [bylo] je zachránit, kdyby arcivévodové rychleji spojili svá vojska: ale pomalost a meškání nám způsobily tyto útrapy a těžkosti.

Tedy po dobytí Egeru, o čtyři dny později, sedmihradský vévoda a ctihodný arcivévoda, spojili pomocná a šlechtická vojska u města Vác, a další den ráno, sešikovavše vojsko, vyrazili přímo proti tureckému císaři, který se zdržel u Egru, opravuje trosky a hradby: A dorazili se stany do zmíněného městečka Keresztese [Mezőkeresztese], ležícího dvě míle od Egeru, které nepřítel vypálil. A tam u břehu řeky našli dva vezíry paše, kteří shodili most, kteří nám usilovně bránili v přebrodění, míře na nás mnoho děl spolu s mnohými janičáry. Avšak silou naší pěchoty (která v tomto čase byla přidělena mně) odtud, ne beze škody na našich [lidech], byli odehnáni a poráženi, a ku Egrovi téměř celou míli honěni, a padlých čtyřicet a osm puškařů a s nimi sebrány dvě obléhací děla. Takhle nám štěstí přálo[?], že kdybychom zažívali onoho dne vítězství, všechno vojsko tureckého císaře by bylo zničeno a vyhnáno, protože sotva se o Eger (takovou zprávu nám podali vězni) opřeli, takový strach přišel na nepřítele.

Ale když už slunce zapadalo, a noc roztrhla válku, trubkou vojsko zadržené. Žádný tábor našich [lidí] nebyl postaven, ale tak byly nějak nachystané a rozvržené oddíly: my také jsouce upracovaní, čekali jsme v brnění dalšího dne na vlastním stanovišti. A hlídající a dávající si pozor, aby nám nepřišli do cesty nepřátelé, neboť vskutku nebylo úplně bezpečné na početné nepřátelské vojsko, opevněné na čtyřmi sty děly, a na onen dobytý hrad, nacházející se na

vysokém místě, a obklopený řekou sotva kde přebroditelnou, zaútočit na nepřítele v jeho táboře a vyzvat ho. Náš tábor je tedy postaven u městečka Keresztese a Abran vyhořelých, u této řeky a jezera, které si řeka vytvořila na rovině.

Další ráno se ukázal nepřítel, ve vzdálenosti míle, zastaviv v širokém poli a do bitvy vyzýval, smíchaný s Tatary poskakoval, a lehkými zbraněmi a puškami na nás útočil, které jsme zahnali přes řeku, ale ovšem i podcenili[?].

Třetího dne všechno vojsko tureckého císaře připravené, stálo po celý den na prostranství naproti nám, nachystáno k bitvě, jako by nebyla blátivá a sotva kde přebroditelná říčka překážkou. Z velkých děl na sebe navzájem[?] stříleje, a snažíce se nás k sobě přes řeku vylákat: Což jsme neudělali, ale naše pěchota

sotva se o to z levého boku pokusila, a když viděla škodu na svých [lidech], se toho vzdala. A potom noc roztrhla bitvu a nepřítel tamtéž blízko s velkým (jak má ve zvyku) voláním, rozbil tábor.

Čtvrtého dne obě vojska k bitvě připravená a dychtivá, v širokém poli a na osobité rovině své oddíly postavila a ukázala. První naše vojsko, se svými oddíly a vojenskými děly a s pěchotou, jsa z obou boků, vedl vévoda sedmihradský, a tyto boky uzavíralo[?] vojsko Němců arkebuzírů. Na pomoc za nimi šel ctihodný arcivévoda Maxmilián se čtyřmi tisíci Němci kyrysníky uprostřed, a vedle něj uherské vojsko z horních Uher, tj. Košičanů, a hojná jízda, kteří byli silou celého vojska. A k strážci arcivévody byl pan Symon Forgacz, Štěpán Báthory,¹⁰ Stefan Humani a další nejsilnější a nejnvýbornější rytířstvo. Neboť pan Preposzwary a Rafody kvůli nemoci další den ráno po bitvě odjeli z tábora. Boky uzavírala pěchota, s velkými děly a hákovnicemi. A dvě velká křídla Němců kyrysníků a arkebuzírů uzavíralo[?]. A poslední vojsko Sedmihrad'ané, stejným způsobem, a dobrým pořádkem rozvržené. Tak že na tři oddíly a vojska všechno bylo rozvržené a nachystané.

Pro střežení tábora do dvou tisíců jízdy a pěchoty nechavše: protože se blížil a přicházel z druhé strany nepřítel, chtě nalákat do pasti, a dostat za řeku a jezero, které naši mužně a opatrně zahnali. Bylo již po poledni, když se nepřítel začal přepravovat přes řeku a jezero (naši jim v tom nebránili, ovšem, chtěli to po nich), spolu s Tatary, kteří ku Tise od východu, od naší strany začali bojovat. Když jsme to spatřili, nečekaje, až se všichni nepřátele přebrodí, sedmihradský vévoda směle na ně zaútočil, a na prvním setkání je snadno porazil, a

¹⁰ Bratranec Zikmunda Báthoryho, otec Gabriela Báthoryho.

do blátivé a mazlavé řeky, s jejich velkou porážkou, zahnal: my za nimi s radostí po nepřátelských mrtvolách jsme rychle přebrodili řeku, a na břehu řeky velmi mnoho janičářů pobili, a mnoho nepřátelských děl sebrali: a tamže naše vojska zanechavše původní uspořádání, spojili do jednoho. Nevydržel nepřítel chuť k bitvě a volání našich vzývajících bez přestání Krista Spasitele, začal houfně utíkat, a [od] stanů se vzdalovat, nemnoho oddílů na stanovišti u velbloudů, kterých bylo padesát tisíc, ponechal. A rota makedonských janičářů, které se říká rota ratuszna[?], lehce odehnaná od velbloudů, kteří zanechavše zbraně a závoje, utekli, jimž jsme učinili velkou porážku,

až do tábora a nepřátelských stanů, kde i mně se přihodilo bojovat. Už uprostřed stanů a v táboře tureckého císaře byla bitva, takže taky dvě korouhve německé pěchoty přišly blízko tábora tureckého císaře. Avšak, ach žel, zabavení kořistí, přišli o vítězství: a v tom stála úplně celá[?] naše pěchota. A Sedmihrad'ané na první potyčce mocně bojovali, a na prchajícího nepřítele dotírali.

A v tom čase janičáři z posledního zoufalství (jelikož byl turecký tábor na velké rovině, a v žádném útěku nebyla naděje) sebrali už z větší části rozptýlenou tureckou jízdu, a naši pěchotu, střežící spíše kořist než bitvu, vyhnali z tábora a ze stanů. Když to uviděli naši na levém boku, začali bez žádného násilí ani dotírání lehce ustupovat a ke svým se přibližovat. Když to uvidělo sedmihradské vojsko, všechno se obrátilo: neboť Tatařin začal na levé křídlo soustřeďovat všechny svoje síly. Pomíchavše šiky, za dotírání nemnoha Turků (neboť se už houfně rozutíkali kromě pěchoty málem všichni) začali naši ustupovat k řece a utíkat: pěchotu a ty, kdo s ní byli, ponechali u nepřátelských táborů. A takový strach na ně padl, i když nepřítel ještě nedotíral, že uprostřed vítězství, nemohli se opět sebrat, a onu bahnitou, blátivou a mazlavou řeku bez žádného pořádku překonali,

přes táž místa, která jsme předtím s radostí a křikem, děkujíce Bohu přešli, škaredě zpět do tábora, a ztrativše nemalou část pěchoty, a za dotírání trochy nepřátel, jsme se otočili a utekli. A protože se už slunce chýlilo k večeru, utekl také nepřítel vystrašený podobným strachem. A ti, kdo byli v našem táboře, a stáli na jeho stráž, když viděli, že naši ustupují zpět, opustivše náš tábor se skoro celým proviantem a povozy, utekli, protože tábor nebyl chráněn valem. A tak nepřítel vrátiv se v noci do svého tábora a my taky do svého už rozpáraného a roztrhaného a našimi lidmi opuštěného. A krátce nato jsme všichni do jednoho (a první naše knížata) trestuhodně opustili tábor, děla a všechnu výstroj i stany. Tímto způsobem i náš nepřítel svůj tábor a vojenské vybavení a všechna děla opustil, a takto stály dva tábory, nepřátelský a náš, dva dny netknuté. Potom se nepřítel (protože dobytý Eger byl pouze dvě míle od jeho tábora)

z toho útěku zase vzpamatoval, náš tábor a všechno dostal, a stal se tak vítězem. Co bude činiti dál, ví pouze Bůh. Vskutku jsme přišli o krásnou vlast Eger a obávám se, že s ní také o celé království.

Opravdu jsme měli krásné vojsko, jaké nikdy dříve nemělo obdoby.

Na knížatech nám vskutku nic nechybělo, vítězství už v rukou bylo. Nevím, jakým zvláštním božím trestem (kvůli našim hříchům vyznáváme) k těmto škaredným utrpením jsme přišli. Znamenitého vojska hojnost a velká síla, děl velkých a malých dostatek, spíše atd. všelijakého proviantu hojnost, knížat shoda a jednota, chuť k boji ve vojsku, dobře a pořádně rozvržené oddíly. A krátce řečeno, zdálo se, že nic nechybělo. I nyní máme jízdu skoro úplnou, kdyby se byla nerozprchla, skoro čtvrtina pěchoty zahynula. Sedmihradský kníže první chutí rozzuřený, zase v Szarospadu [Sárospatak?] sbírá lid do války, a hromadí svá vojska, a nutí naše, aby dělali totéž. Nejjasnější vévoda v Košicích taky hromadí svoje [lidi] a je připravený trpět s námi všechno, a vskutku do této doby nám nic nescházelo, jenom boží požehnání. Bůh všemohoucí, necht' se smiluje nad námi, kteří jsme naše těla až doteď vystavovali za vlast. A vy, kdo shledáváte naši nouzi v nečinnosti a zahálení, brzo pocítíte stejné neštěstí jako i my, pokud se všemohoucí Bůh nasmiluje nad námi a nad vámi. Neboť z našeho úpadku, lepšího tureckého sousedství, než naše nemůžete čekat. Kdybychom aspoň přes noc zůstali v táboře, vítězství by zůstalo při nás,

neboť i nepřítel utekl: avšak zlomyslných vandráků zásluha, kteří šli za vojskem, a nepotřebného davu, kteří se rozutekli z našeho tábora, proto aby hlady, maje hned pod nosem nepřítel, nepomřeli: sprostě jsme donuceni odstoupit. Nepřítel v tom místě, kde se odehrála bitva, má svůj tábor. Vaší Milosti se odevzdávám. Dán v Bartusalwě dne druhého listopadu léta Páně 1596.

Jiří Burnomisa, rotmistr

rukou zraněnou

Příloha 8

Biblioteca nazionale centrale, Florencie, Panciatichiano, 233. Rukopis neznámého autora, [před 1613].

Kníže Zikmund Báthory, vojvoda sedmihradský

Kníže Zikmund Báthory, vojvoda sedmihradský, měl tak velkou sílu ducha a vzdělání ve věcech týkajících se našeho křesťanského náboženství, které nicméně ulpělo ve schismatických modelech a nebralo do úvahy problémy a neproniklo do tajností a zájmů knížete a povahy jeho poddaných, neboť soudil, že se nenarodil proto, aby žil v rozkoších a radostech, jejichž prostřednictvím pak do duše, neboť zženštilá duše pak oslabuje tělo, takže by mohlo podcenit sílu Turků, kteří ohrožují celý svět. Neuvažuje o tom, že by provedli vzpouru a zradili tak.

Obrátil zbraň proti Osmanské říši, a potrestal tak Turky jako nepřátele Kristova jména a bránil naši říši a svou provincii, Sedmihradsko, což mělo ohlas mezi veškerým křesťanstvem. Jako slovutný kníže si tak zasloužil velkou korunu, protože učinil přítrž řádění Velkého Turka a dal na dobrou radu a nechtěl zasahovat do prvních osobních rozepří, aby se nemusel obhajovat, kdyby se věci nevyvíjely dobře. Chtěl zjistit, zda jeho národy budou v případě nutnosti ochotny vstoupit do války a dle Božího přání neměl v úmyslu, aby ti, kteří jako první vstoupí do turecké země a k Dunaji, vyplenili zásoby, které se vezly vojskům, jež bojovala v Chorvatsku, ale vrátili se s nimi domů, a dokonce jim pro Zikmunda sebrali i zbraně.

A tak vojvodové valašský a moldavský, kteří měli se Zikmundem spory, a stále jsou odbojní, se spojili ke společné obraně proti nepříteli s hlavním cílem zbavit se všech poplatků, které každý rok museli odvádět, a zbavit své země Osmanů, aby se pomstili za všechny škody, které jim ten barbarský národ v minulosti způsobil, což měla být odměna, kterou Zikmundovi predestřeli.

Když všem těm národům vnukli touhu po pomstě ve jménu krásné svobody, hned se ve všech provinciích začali objevovat ozbrojení vojáci a stoupenci války. Špatné na tom bylo to, že vše bylo založeno na touze obohatit se, víra u těch národů byla pochybná, panovaly velké obavy a zjevná nestabilita, takže se objevily pochybnosti, že by brzy mohlo dojít k všeobecnému

pokání, stáhly¹¹ by se a zbraně by utichly. A protože to Zikmund předpokládal a bral do úvahy, poslal do toho kraje jezuitu a svého zповědníka Alfonsa Carilla, aby tam jednal s císařem o spojení, a posílil tak válku.

Vzhledem k rozepřím, které v minulosti mezi Báthorym a Rakouskem vyvstaly, císaře ten návrh překvapil, protože na uherských hranicích bylo nanejvýš malé preventivní množství vojáků. Nebylo by podezřelé ozbrojené vojsko a povstalecký lid, byť přátelský?

Ale jakmile se roznesla zpráva, že paša Sinan, byl Velkým pánem¹² pověřen jako generál sestavit vojsko, osm jednotek, a poté, co uspořádal jejich přehlídku, vydal se s ním na pochod směrem k Uhrám. Šířila se také zpráva, že Zikmund nedbá ani tak o to, aby utužil přátelské vazby s císařem, protože císař se na něj dřív, dokud byl jen vojvoda, neobracel, teprve až se z něj stal kníže Zikmund. Nikdy císaře neznal jako uherského krále, protože Uhry ho nazývají císařem.

Když se tedy nakonec shodli, Zikmund byl zařazen mezi říšská knížata a za nevěstu mu byla dána Marie Kristýna, velkovévodkyně rakouská.

Všechny země a kraje, které byly získány v turecké zemi, byly přisouzeny provincii Sedmihradsko a k obraně země bylo určeno určité množství vojáků a jisté množství peněz.

Kdyby se věci vyvíjely podivně, kníže Zikmund dostal slib, že mu bude poskytnuto dost peněz i potravin. Zdá se, že lize kynul značný prospěch z obchodního spojení s křesťanským státem, říší, která vzala do úvahy, že Turci v budoucnu nebudou dostávat rozkazy, aby odvedli svá vojska do Uher, ale zůstali v silných zemích, uprostřed válečných národů, ne v zemích s narušenou poslušností a odmítáním projevů úcty vůči vojvodům Sedmihradska, Valašska a Moldávie, kteří se obrátili proti nim, aby se pomstili jako knížata, která čelila velkému ponížení, a nebyli považováni za méněcenné. Například když se jiným provinciím podařilo setřást jho a vybavily se vším potřebným, aby si udržely svá vojska.

Císař by býval mohl velmi snadno znovu získat území Tavertina nebo jiné v Uhrách, neboť Turci, kteří jako obvykle mluvili o každém nepatrném střetnutí, by klesli na duchu při pouhém nedostatku potravin a zoufale by bojovali proti nepříteli, krutěji než všichni ostatní.

¹¹ = národy

¹² Míněn sultán.

A ještě další moment by narušil válku. Křesťanská knížata by spojení v lize, to přátelské nerozlučné pouto potěšilo, obdivovali by Zikmundovu zdatnost a činy a nebyl mezi nimi nikdo, kdo by jej silou a penězi překonal.

Španělský král mu proto jako projev úcty za to, jak s od počátku choval a za odvalu, již projevil tím, jak ponižil společného nepřítele, poslal řád Zlatého rouna a papež jej uctil udělením CAPPELLO a STOCES Benedetto (?), který se obvykle obráncům víry před nepřáteli, a za zprostředkování spojení v lize a s císařem.

Mezitím se staly dvě věci, které narušily všechny plány. Zaprvé to, že on jako vojvoda a téměř spoluobčan těch venkovanů se spojil s nejvyšší šlechtou a s vedoucími představiteli provincie a byl jim za to vděčný. Oni jej byli poslušni a byli naprosto v pohodě s tím, že byl zahrnut těmi počty a povznesen na úroveň knížete. Pak se vůči němu zrodila nenávist, což vyvolalo neshody a občanské války proti spojení s Němci, a to vedlo ke svárům i mezi nimi a ke spiknutí, které jej mělo vyhnat ze země a vehnat do rukou Turkům. A jeho bratřenci Bálthoryové spolu s dalšími šlechtici, kteří se sešli v Kluži, jako první jednali o zvolení jiného vojvody, a byli by měli ze spiknutí prospěch, kdyby se k tomu nepřidali lidé nízkého původu, s jejichž pomocí Zikmund uprchl a zachránil se v zemi Kovar s tím, že plánoval přesunout se odtud do bezpečí do nějaké venkovní provincie (zřejmě ve smyslu hraniční, na hranicích).

Když byli spiklenci odhaleni, zachránili se před hněvem lidu útekem, ale byli zadrženi a potrestáni. Baltazar Bálthory byl uškrcen a Štěpán a kardinál přišli o hrad, byli vyhnáni ze Sedmihradska a uchýlili se do Polska.

Tou druhou věcí bylo to, že Zikmund porazil 10 tisíc Tatarů, prohnal se Bulharskem a poničil provincii, dobyl Nikopolis, Silistrii a Turovnu/Tarovnu (?). 50 tisíc vojáků, kteří ho následovali, pěšáků i jízdy, se zastavilo a zvažovalo důsledky.

Konfederace, kterou uzavřel a podepsal s císařem a posílil o své příbuzné, mu přinesla určité překvapení, když Turci vztáhli ozbrojenou ruku na provincie, aby je dovedli zpět k poslušnosti. Velký Pán, chtěl potrestat Zikmundovu opovážlivost. A arcivévoda Maxmilián, který odvedl svou choť až na hranice se Sedmihradskem, se na císařův příkaz zastavil s vojsky v Horních Uhrách a za pomoci Zikmunda se chtěl pokusit uplatnit právo na korunu. A proto, kvůli invazi Turků, kteří táhli do Uher, aby se spojili s nepřátelským vojskem, arcivévoda poslal svá vojska do Moldávie pod záminkou, že dělá službu císaři a veřejné věci křesťanství, aby byla možnost zabránit Tatarům v dalším postupu.

To pak způsobilo dva velké problémy. Polští kozáci tam nadělali velké škody, když projížděli celou zemí a ničili ji. Z této provincie to bylo 14 tisíc pěšáků a jezdců ze Zikmundova vojska. Odešli od něj a vrátili se do svých domovů, aby ochraňovali své vlastní záležitosti.

Další problém nastal, když požádali papeže Klementa, aby tureckou říši v určitou chvíli napadla tři vojska. Ten poslal své preláty, aby jednali o lize mezi císařem, polským králem a knížetem Zikmundem, ale všichni ti lidé, které prelátí vyzvali, se nedokázali dohodnout, nedokázali dospět ke společnému závěru. Zikmund se omluvil, že nedokáže s ligou souhlasit a důvěřovat spojencům, pokud mu nevrátí Moldávii, kterou on dobyl, osvobodil z tureckého područí a převedl na křesťanskou víru. A omluvil se Polákům, kteří ji nedokázali opustit, aniž by poškodili království, říši a křesťanský stát, poněvadž jako první zabránili Tatarům a tureckým vojskům zdržovat se daleko od svých hranic, v provincii, která patřila polské koruně.

A kvůli těmto potížím kníže Zikmund trochu poklesl na duchu, a lehce ztratil víru ve výsostnou autoritu papeže a císařovo přátelství.

V té době Turci, poté, co byli upozorněni, že císař dělá velké přípravy na válku s nimi, aby nebyli tak napadáni, napsali Zikmundovi, že Velký Pán jim vštěpoval láskyplnou vůli doprovázenou velkou touhou po slávě a chtěl by z něj učinit největšího z Báthoryů, ale kdyby se s nimi nedohodl, znamenalo by jeho konec. Pokud by ale chtěl znovu navázat přátelský vztah a být spojencem jako předtím, místo trestu za spiknutí a zradu, kvůli které tolik dobrých vojáků zemřelo a byly nadělaný značné škody, by si mohl v klidu užívat provincii Sedmihradsko a umožnili by mu zmocnit se provincií Valašsko a Moldávie. A navíc by z něj udělali krále Uher, s tím, že by byl povinen je bránit a udržovat všemi svými silami. Kdyby se však chtěl naopak stáhnout a chovat se odtažitě jako nepřítel, postavily by se proti němu všechny významné síly této říše, aby jej potrestaly a aby si uvědomil, že s Turky se nic nedá srovnat.

Avšak Zikmund nedbal na to, co mu bylo nabídnuto, nevážil si toho, nedbal výhrůžek, odvážně se postavil Turkům, aby sebe bránil a je ponížil. Statečně pomáhal a s důvěrou se stavěl k tomu, že připravovaná válka mu dodá velké síly, kterými jim Turci vyhrožovali, a také naději, že papež, první kníže křesťanského státu, poskytne nějakou pomoc. Nic jiného jej nevyděsilo než to, když viděl tolik mocných křesťanů, kteří převáží nad nevěřícími, a pohled na tolik mocných nepřátel na hranicích i ve vnitrozemí, kteří se spikli, aby jej připravili o život.

Poslal do Říma a k velkovévodovi Ferdinandovi jednoho sedmihradského šlechtice s žádostí o nějakou pomoc. Velkovévoda, jako zásadní nepřítel nevěřících, byl ochoten ji poskytnout, a stejně tak papež, který do válek poslal svého synovce Gian Franca Aldobrandiniho, generála vojsk/vojenského velitele, který podnikl paměťhodné a slavné výboje. A když byli Turci v provinciích Sedmihradsko a Valašsko Zikmundem obsazeni a zadrženi, na podporu jeho vítězství mu oba, papež i velkovévoda, poslali jeden peníze a druhý lidi.

On stále věřil tomu, že po ukončené celé operace mu císařské vojsko přijde na pomoc, aby dosáhl pokroku nad tureckými státy.

To provedla vybraná císařská vojska.

Ostřihom byla dobytá, turecký generál Siniuns (?) vstoupil s vojskem do Valašska a Zikmund se ocitl v jasném ohrožení. Nemeškal a požádal císaře, aby mu poslal své vojáky, snažně prosil G (nečitelné jméno), aby přijel do Sedmihradska a spolu s císařskou pomocí usnadnil porážku tureckého vojska, aby se těm barbarům nahnal strach a mohl být zahájen pochod na významná místa.

Protože však franským, bavorským a německým regimentům, které bojovaly v císařském vojsku, vypršel čas jejich služby a byli propuštěni, a papežovi lidé se domnívali, že se s nimi špatně zachází, vrátili se v mnohem nižším počtu do Itálie.

Zikmund tak bude vystaven velkému nebezpečí, s vnější podporou pouze 1500 vojáků, které mu poslal císař a 100 zkušených kapitánů s válečnou praxí, které mu poslal velkovévoda pod vedením Silvia Piccolominiho.

S tím vším se vydal do Valašska, kde bylo turecké vojsko. Tam zjistil, že tamější lidé bojovali s nepřítelem a odolali prvnímu náporu. Spojil se s nimi, vytvořil jedno vojsko a vydal se napadnout Turky v jejich táboře.

Vojsko bylo dokonale uspořádané, velmi poslušné a v naprosté tichosti se přesunulo 3000 vozů pro každou skupinu. Pochodovalo směrem na Trhoviště, valašskou metropoli, která krátce předtím padla Turkům do rukou, takže tam bylo turecké vojsko utábořeno/zakopáno a vášnivě se bránilo.

Když generál slyšel, že Zikmund přichází, vzdal se myšlenky na bitvu, ne ze strachu, ale z vojenských důvodů. Například proto, že si představoval, že se Zikmundova armáda brzy rozloží, a protože nechal pašu z Caramanie, aby s velkým množstvím vojáků a se 40 kusy artilerie bránil Temešvár, stáhl se se zbytkem své armády na území v okolí Bukurešti.

A pak pan Zikmund, když dorazil do Trhoviště, nechal zastavit vojsko k válečné akci a ti, kteří šli do útoku jako první, zapálili pomocí různých nástrojů na více místech ohně, vnikli tam mezi plameny a odvážně tak zajali pašu a pobili všechny Turky.

Zikmund poté začal turecké vojsko pronásledovat, ale Sinan na něj nečekal a na odchodu nechal bořit mosty, takže Zikmund nemohl přejít řeku a trvalo mu déle pokračovat po cestách. Vojsko dorazilo jen k zadnímu voji nepřítele, který se právě chystal překročit most u Giorgia. Bylo odříznuto 5000 Turků, mnozí při přecházení řeky utonuli, byly ukořistěny vozy naložené zásobami a municí a byli osvobozeni mnozí zajatí křesťané. Byl to přímo zázrak že Zikmund projevil takovou statečnost, takže Sinan, který prodělal zkušenost v tolika válkách a dovedl je k vítěznému konci, nařídil, aby se mnohá vojska dala hanebně na útěk.

Sinan pak na vlastní oči viděl, jak byli vyhnáni z Giorgiu, v jejímž čele stál, kterou ovládl a opevnil tak, že ji nebylo možné dobýt jinak, než přímým útokem a za pomoci artilerie.

A tak kníže Zikmund a italští kapitáni/velitelé vzdali velkou poctu velkovévodovi a za útěk b baterii, která zvítězila a dobyla ji.

Když byl Zikmund poslán, aby potřel turecké vojsko, údajně jel se svými lidmi do Moldávie, aby odtamtud vyhnal Velkého kancléře,¹³ ale Monsignor biskup z Malaspina z Cernia, apoštolský posel, který jej na příkaz papeže doprovázel, to neschválil, což zhoršilo náladu.

Císař na oplátku napsal polskému králi, ať vyhoví knížeti Zikmundovi, neboť nic nemůže víc posílit věc křesťanů než maximální pomoc moldavskému lidu, kterou jim mají nejvíce poskytnout ti, kteří jim jsou nejbliž a jako křesťané jsou povinni pomáhat v nebezpečí a dělat něco pro veřejné blaho a oplatit spoustu ponížení, které Mohamedova říše křesťanům uštedřila.

A protože sedmihradský kníže by nikdy nepoškodil blízké lidi, přátele a příbuzenské vztahy s Jeho Jasností a s celým královstvím, přál si a doufal, že Jeho Jasnost nechá obrátit síly k obraně křesťanství a proti nepříteli, Thrákům a Skythům.

Papež ještě nechal udělat v Polsku účinná opatření, aby zarazil odlišností v jejich duších. Vzhledem k tomu, jak složitá to byla záležitost, papež a císař se domnívali, že pokud šlo o Zikmunda, jednalo se o poctu, a co se týče Poláků, z hlediska státu šlo o záměr zachránit si důstojnost a veřejnou víru, a tak(é) o záchranu království.

¹³ Jan Zamojský.

Zikmund dal vojvodovi pro Moldávii 5000 vybraných vojáků, aby se tam pokusili znovu začlenit a vyhnat odtamtud Poláky.

Vojvoda tam hned nedorazil, protože na počátku konfliktu byl uvržen do vězení. 3000 z těch vojáků bylo zabito a jeho prapor byl odvezen do Krakova.

Vojvoda byl zraněn na nose [byl mu useknut nos] a na uších, i když jej úplně nezabili.

V tomto stavu věci a uprostřed těch odporných záležitostí se Zikmund velmi odvážně vrhl do dvou činností.

Dal dohromady vojsko a vyrazil z Alba (zbytek slova je rozmazaný) a v prvním střetnutí vytlačil tureckou armádu, zahnal ji na útěk a pronásledoval ji skoro až do Temešváru.

Pak tam vytvořil tábor a sevřel obklíčené u řeky Timis.

Následovaly střety, ale odolnost obklíčených a jejich vytrvalé snášení podmínek, a také nevlídné počasí vedlo knížete k tomu, že celou akci odsunul na vhodnější dobu.

Následujícího roku pan (nevím, co to je za zkratku, zřejmě něco jako velkomožný pán) Turků vyrazil na venkov s (?) osob, aby se dal do války s křesťany.

Dorazil do blízkosti Sedmihradska, Zikmund byl tvrdě poražen, ale nedal mu najevo (= ten velkomožný pán) žádné rozhořčení, skoro jako by tak velký velitel, a tak velký pán nehodlal věnovat pozornost tak malému válečníkovi. Avšak postoupil dál do Horních Uher a zastavil se u města Egeru, aby je obléhal.

Zikmund si pak nenechal ujít příležitost, napsal císaři, dal dohromady své vojsko, překročil řeku Tisu a spojil se s císařským vojskem, které vedl arcivévoda Maxmilian. Pak jednali o obraně a společném boji proti nepříteli a promýšleli plán nějaké další akce.

Němci se necítili být natolik připraveni a nebyli příliš ochotni také s ohledem na studené počasí a nedostatek zbraní k tomu, aby vyhnali Turky ze země.

Kníže Zikmund to už viděl jinak, s tím, že každá dobytá pevnost nepříteli připravila o trochu odvahy.

Nakonec se Zikmundovo vojsko vrhlo do boje a když za dělostřelecké palby dorazilo na místo, došlo k potyčkám a už je dělila jen jedna bažina, objevil se tam jeden odpadlík, jel tryskem na koni, takže Turky to vyvedlo z míry a chtěli se dát na útěk.

Vyděsilo to i samotného Velkého Turka, protože výstřel z děla zabil synky/chlapce, kteří stáli vedle něj.

Zikmund šel za arcivévodou, aby mu sdělil, v jakém zmatku se Turci nacházejí, což byl dobrý předpoklad k útoku s téměř jistým vítězstvím.

Požádal jej, aby dal znamení, ať vojsko překoná bažinu.

To proběhlo živelně, ale ne tak spořádaně, jak si to žádá vojenská kázeň, tedy naráz a se škodou, kterou po rozumové úvaze podobné střetnutí se silným nepřítelem přináší.

I tak ale vše proběhlo dobře, jen Velký Turek byl upozorněn, že císařské vojsko přechází přes bažinu, a tak se s Ibrahimem, prvním vezírem, stáhl do pavilonu a předstíral cosi, aby se tajně dal na útěk.

Vojsko nakonec nebylo schopno použít šípy, a tak střílelo na německou kavalerii z pistolí a divoce ustupovalo. První zlomili druhé a další postupně, takže za chvíli bylo vidět, jak se to velké vojsko rozpadá.

Avšak ostudné bylo, že i císařští, kteří zvítězili, byli nakonec při sbírání kořisti jako zbabělci zahánáni několika málo Turky, kteří se vrátili, a to jen ze strachu, který je přepadl, takže utekli křesťané, utekli Turci a utekl i Velký Turek, utekl velkovévoda i kníže Zikmund, aniž by věděli proč, ani kdo je vyhnal.

Vzhledem k velkému úspěchu se předpokládalo, že Velkého Turka to tak vyřídilo, že se musel zase sebrat, aby ve válce pokračoval.

Je tu ještě jisté podezření, že ve prospěch Moldávie bylo nutno začít válku mezi Polskem, valašskými provinciemi a Sedmihradskem. A proto v těch dnech jel kníže Zikmund do Prahy, aby si u císaře stěžoval na ponížení, které mu způsobil velký Chán a vyhlásit válku, a aby nezklamal důvěru veřejnosti, díky níž si získal ty národy a ochraňoval je. A také aby nenechal uniknout bez trestu ty, kteří jej připravili o slávu a pocty a sebrali mu jeho sílu a zbraně čímž přerušili šťastný tok jeho osudu v době, kdy dosáhl vítězství, protože kdyby se mu dostávalo dost sil byl by ukázal Polákům, že jim nepodlehne ani odvahou ani velkorysostí a dodal, že Sedmihradsku zbraně a síly nikdy nenabídli Poláci, s výjimkou jediné situace, když byl ještě hodně mladý a na radu svých opatrovníků je přijal. Poláci tehdy přemýšleli úplně jinak než křesťané a některé chvíle byly poskvrněny krví Sedmihradčanů.

Císař nechtěl ztrpčit Zikmundovu duši, ale chtěl jej utěšit tím, že pokud padne Moldávie, on napadne Polsko všemi svými silami, a možná by pak došlo k tomu, že by jim Turci sebrali Sedmihradsko. Nabídl mu tedy, že pokud bude pokračovat ve válce proti Velkému Turkovi, dá mu veškerou pomoc, peníze i lidi.

Papež naplánoval, že v průběhu roku přispěje na války v Uhrách, a navíc pošle svá vojska, 3000 jízdních arkebuzírů a 20 000 tolarů měsíčně, jen když on (= Zikmund) dodá jemu nebo papeži v prospěch Moldávie.

Se všemi těmito návrhy kníže a papežský nuncius souhlasili pod podmínkou, že do určité doby bude vše řádně upraveno. Pokud by se tak nestalo, mol by Zikmund dostal od Turků nabídku na uzavření míru za výhodných podmínek.,

Zikmund spokojeně, se všemi počty, kterých se mu dostalo, odjel z Vídně, protože byl upozorněn, že Tataři vtrhli do Bulharska a čekají, až zamrzne Dunaj, aby mohli proniknout do Sedmihradska, a další vnikli do Moldávie, zatímco velký Chán byl v sejmu v Juiarsona naléhal na odjezd do Alba Iulia, kde se zdržel, aby napravil vpád těch barbarů a dosáhl úspěchu Moldávii. Čekal tam na pomoc, kterou mu slíbil císař, aby mohl vyhnat nepřítele.

Protože však Poláci, kteří v tu dobu neměli důvěru v císařovy sliby a navrhovali těžko splnitelné, složité podmínky, odmítli vstoupit do ligy se Sedmihrad'anem, takže nadále zůstávali v daném kraji v Moldávii.

A císařští vyslanci, kteří vykonávali všechny záležitosti kolem říše nenalezli v traktátu ligy svůj záměr, ale jen účelovost, a dali to najevo.

Zikmund, který toužil ovládat, by to přijal, ale protože Zikmundovy schopnosti nebylo nic jiného než mladistvý zápal, který Turky jen dráždil, takže by bylo užitečnější jednat o míru, než podporovat takové myšlenky a mladistvé rozmary, které vedly k rozpoutání války.

Kníže Zikmund později změnil plány a obratem v něm vyhasl válečný duch, který mu v minulosti přinesl takovou slávu. Změnil se i proto, že lid v Sedmihradsku a ve Valašské zemi prodělal období nejistot a po dlouhém válečném období toužil po míru. A proto, že rebelie tak snadno vznikají a stejně tak rychle končí, ale i z obavy, že lid by zásahem vyšší moci mohl způsobit jeho zkázu neboli proto, že bylo rozhodně nutné dosáhnout dohody s Turky se velkoryse rozhodl nechat stát císaři, aby nenastal velký zmatek a utrpělo by tím náboženství.

Oznámil své přání arcivévodovi a navrhl mu, aby vnikl do provincie Sedmihradsko tak, jak to udělal kardinál, s tím, že by o tom nemluvil s manželkou. Císaře udivilo, že kníže, který je oslavován jako velmi odvážný muž, je nakonec tak slabý a volí poklidný život, takže jej napadlo vyměnit svůj stát, který dávno patřil rodině Báhoryů, za vzdálené kraje, a zbavit se všech příležitostí předvést svou statečnost.

Mnozí se domnívali, že pokud jde o Poláky, dospěl k tomuto závěru, aby se víc přiblížil arcivévodovi, jejich nepříteli, který by pak s mocnými provincie a s císařem vedl válku, aby si otevřel cestu ke koruně.

Císaři se nelíbilo, že by Zikmund měl přejít do Slezska, že by mu nestačily jeho příjmy, aby se uživil a ochraňoval ty národy. A také nevěděl, zda lid není rozhořčený a nevnímá útlak, což by mohlo vést k povstání. Nestaral se o Sedmihradsko, protože měl pochybnosti stran Poláků. Ale nakonec, byť pochyboval o Zikmundově rozhodnutí, které všichni vnímali jako zoufalství, jež jej dovedlo k nutnosti zanechat stát v moci Turků, čímž jim byla otevřena cesta k tomu, aby dobyli další provincie, souhlasil s výměnou Slezska za Sedmihradskem, aby Poláci nepojali větší podezření, a dal Maxmilianovi na srozuměnou, ať provede a podepíše podstoupení všech pohledávek vůči Polskému království s tím, že pokud to neudělá, nikdy už jej nenechá objevit se po jeho boku.

A velice obezřetný císař rovněž zařídil, aby byly nadále zadržovány dopisy Velkému Turkovi, sultánovi a velkému vezírovi, v nichž je připomínán Zikmund. Někdejší sedmihradská knížata nikdy nechovala zášť k Osmanské říši, dokonce vždy patřila k nepřátelům jejich nepřátel, používala jejich zbraně na svou obranu a byla také připravena na jejich požadavek pomoci Osmanům a vzájemně si slibovali, že zapomenou na spory v minulosti a budou udržovat mír. Dlouho si klidu a míru také užívali, z čehož můžeme chápat, že Zikmund uzavřel s Osmany nějakou dohodu.

Byla tedy dohodnuta výměna států, kníže odjel do Baga (? – nevím, zda nemělo být Praga), kde s ním bylo jednáno s určitým opovržením, a protože on věděl, že na jeho odměnu panují různé názory, zdržel se ve Slezsku krátce a odjel inkognito po vedlejších cestách, aby nepadl do rukou Maxmiliánových lidí.

Dorazil do Kluže, kde byl vlídně přijat, navzdory tomu, že tam lidé již přísahali císaři a milicím, a shromáždili se pod vedením Gasprora (?), aby se postavili proti Turkům, kteří k nim mířili. [nečitelné] předstoupili před Zikmunda a uznali jej jako svého pána, místo Maxmiliána, který už stál na hranicích Sedmihradska, aby se jí ujal jako svého vlastnictví.

Zikmund napsal dopis tohoto znění: „Já jsem měl od začátku zvláštní vztah k velectěnému uherskému trůnu a touhu vrátit Uhrám postavení předního státu, zachránit Sedmihradsko a další jí podřízené kraje, a obrátit zbraně proti Osmanské říši, aby se tato provincie spojila s uherskou korunou, jejíž síly se rozdělily a podléhaly svodům mnoha lákavých nabídek. Rozhodl jsem se vrátit k císaři jako nejposvátnějšímu a nejspravedlivějšímu otci, a postoupil jsem mu lidnatou, ušlechtilou a úrodnou provincii, takovou jako kterákoli jiná v Evropě, již získali moji předkové, jejichž krev byla také zachována, a Jeho Výsost ji přijala bez prolévání krve a bez dalších nákladů, a já, jako velký hříšník, stejně tak rozhořčený, téměř zcela obnažený, zbaven čteného majetku, jsem konečně padl na kolena před Jeho Výsostí, sám Bůh ví, jak velmi jsem byl rozhořčen a zklamán. Výměnou za tak proslulou provincii dány cizí země a výměnou za skvostně skvostně vyzdobené paláce polorozpadlé stavby bez ozdob. To, co jsem udělal bylo zhodnoceno jako učiněné ze zlosti a místo slávy se mi dostalo pohany a zostuzení. A protože se mi ta nespravedlivá, potupná knížete nehodná odměna nelíbila, vrátil jsem se do svého státu, ale nebude už nutné, abych se jako určený vládce této provincie dál namáhal, abych si nechal líbit toto obtěžování, ani abych snášel námahu tak dlouhé cesty s ozbrojeným vojskem, ale místo toho bych mohl změřit své síly při dobývání Agrie, místa tak významného pro Ježíše i císaře. znovu jsem napsal císaři a předpokládám, že to ve své milosti přijal, a slíbil jsem mu, že budu stále jeho dobrý a blízký přítel a že s říší budu mít stále dobré a mírové vztahy. On poslal barona Štěpána Boschaie, aby vysvětlil příčinu svého odjezdu ze Slezska.“

V Konstantinopoli si vyslechli zprávu o Zikmundově odvolání, a tak byl hned povolán Ibrahim, první vezír, s početným, silným vojskem, aby se zmocnil Sedmihradska dříve než se tam operní císařovi komisaři.

Hlučný přesun jeho armády byl slyšet u Bělehradu, avšak Zikmund použil vůči Ibrahimovi trik, nechal si potvrdit svůj návrat do provincie a to, že neshody s císařem byly takové, že v něm probudily touhu po milosti a přátelství Velkého Pána.

Tím poselstvím zahnal bouři v podobě velké ozbrojené armády, která se pak nevydala do Sedmihradska, neboť Turek dospěl k závěru, že se dost posunul a uspokojit tak přání Velkého Pána.

A když Sedmihradsko nebude v rukou císaře, vyslal vojsko, aby obléhalo zemi Varadino, jejíž získání by zmarnilo císařovo úsilí vstoupit do Sedmihradska a veškerá Zikmundova naděje na pomoc těch knížat.

Do města Vogeria, slavného hroby několika uherských králů, které nechal Štěpán Báhory opevnit dříve, než se stal polským králem, ale už dlouho nemělo vedení a nebylo vyzbrojené tak, aby odolalo obléhání, byl vyslán, aby je bránil, Jiří Basta. To však nestačilo k tomu, aby se střetl s Ibrahimovým vojskem, a tak to Jiří Basta projednal s arcivévodou Maxmilianem a povolal na pomoc sedmihradské milice a Zikmunda. Ten se však nechtěl postavit ani císaři, jenž stál na jeho straně, ani Turkům, kteří stáli proti němu a nechtěli proti sobě vyprovokovat odvetu. A tak nedělal nic a předstíral, že se v situaci poněkud nevyzná.

Nakonec tam poslal část svých ozbrojených sil, avšak nedospěl k závěru, že by tam on sám měl jet, protože nevěděl, jak arcivévoda a císař jeho návrat přijali.

Varadino bylo za jeho pomoci osvobozeno a turecké vojsko bylo rozpuštěno.

Zikmund se pak stáhl do Alba Iulie, slavnostním ediktem nařídil vést takový způsob života, aby se udrželi v Medgyes do příštího jara, projednali tam, co provincie potřebuje a postarali se o válečné potřeby.

A mezitím zemi projížděl, zvláště proto, aby mu lidé projevovali solidaritu, lásku a dobrou vůli, spíše než proto, aby se postaral o jejich potřeby.

Když pak měl být sněm, kardinál Báhory, který byl vyhnán ze Sedmihradska, vyvinul velké úsilí, aby se tam vrátil, a když k tomu dostal povolení, byl Zikmund přijat na sněmu velmi pozorně a láskyplně vrácen do vlasti.

To je hodno zaznamenání jako velmi mimořádná záležitost.

Zikmund mu [= kardinálovi] za to, že se zřekl státu, dal jako kompenzaci církevní příjmy v Polsku, z varmienské církve, v níž byl biskupem, což bylo vnímáno jako výraz Zikmundova přání stát se kardinálem. Zřejmě se domníval, že skutečný odpočinek a základní záchrana je v životě křesťana hlavně v církvi Boží a ve vedení svatých záležitostí, anebo poté, co jako armádní velitel poznal život plný práce, mu bylo milé odpočívat obklopen kardinálskou nádherou, byť i ten byl plný tíhy a velké závisti.

Císař si zprávu o zřeknutí se vyslechl s nelibostí a vnímal od Zikmunda jako velkou urážku, že se vzdal bez jeho vědomí a bez respektu k němu, a byl toho názoru, že to provedl tajně, aby se kardinálovi pomstil, poněvadž Zikmund se odebral do Pruska, avšak brzy se dozvěděl, že v Sedmihradsku propuklo nové povstání.

Valašský vojvoda však navzdory tomu, že sněm to zřeknutí se schválil a uznal kardinála jako legitimního a pravého knížete – a není známo, zda to podnítli císařovi vyslanci, nebo se chtěl stát pánem tří provincií, tedy Sedmihradska, Valašska a Moldávie – vyzbrojil se proti kardinálovi a směle přijal jeho záminku s tím, že se nikdy neuklidní, dokud znovu neuvede Sedmihradsko do moci císaře, jemuž na základě Zikmundova prodeje po právu patřila, i když kardinál dokazoval, že přesun a odcizení neplatilo, protože nebylo provedeno podle podmínek, za nichž je Sulejman udělal, ale přesunulo do provincie Štěpána Báthoryho.

Valach vstoupil do Sedmihradska, svedl bitvu s kardinálovými lidmi, zničil ho, takže kardinál se dal na útěk, aby se zachránil v Polsku, a poté, co tam nepoznán strávil několik dní, jeden Valach, který ho pronásledoval, jej našel v jakési chatrči a poranil jej tak, že zemřel. S barbarskou krutostí mu byla utnuta hlava, a jeho kati si nedělali starost s tím, že utínají svatou hlavu.

Přinesli ji Valachovi jako vítězný triumf, a ten se nestyděl vystavit ji na význačném místě a zobrazení této smutné podívané poslal císaři. Když kardinál zemřel, Zikmundovi, který byl v té době v Prusku to bylo oznámeno a Sedmihradčané jej povolali zpět. Když se ale vydal do své provincie, Poláci na příkaz, nebo proto, aby udělali císaři radost, ho zadrželi a zabránili mu pokračovat v cestě.

Tak bylo vidět, jak Sedmihradčané milují svého knížete a jak nenávidí Němce, takže vzhledem k tomu, že v Kluži bylo sídlo sněmu a proto, bylo pro Jeho Výsost upevněno vlastnictví státu, zvedl se tam takový povyk a rebelie, že Basta a komisaři měli velké štěstí, že mohli Sedmihradsko ve zdraví opustit, protože tam všichni vykřikovali, že dokud Zikmund žije, žádný jiný kníže tam nesmí být uznán.

Mnozí z nich se sebrali a šli knížete hledat. Osvobodili jej z rukou strážců, kteří ho zadržovali na příkaz polského krále. Odvezli jej do Moldávie a tam jej přes Sikulii dovedli do Sedmihradska, kde měl pracovat.

Když se císař dozvěděl o novém povstání, o vyhnání svých vyslanců a o povolání Zikmunda, a proto, že nechtěl, aby podobné střety, vyvolané těmi, kteří mu nedávno přísahali věnost, prošly bez trestu, přikázal Bastimu, aby se vyzbrojil a vstoupil s nimi a s knížetem Zikmundem do války.

Basti vzhledem k utržené újmě nepotřeboval další podnět a s velkou vervou se přiklonil k válce.

Na druhé straně kníže Zikmund zdržoval přípravy na válku kvůli tomu, že by se měl postavit proti křesťanům a bojovat s nimi, a že má být vystaven nejistotě a dalším bitvám.

Dospěl k závěru, že vše popíše císaři a poslal tam proto generála Bastiho, který, ačkoli by se mohl pokusit vrátit provincii násilím svobodu a vykoupit soužení těch vazalů, byť trestaných za prolévání krve křesťanů, a protože toužil po císařské milosti a chtěl žít pod jeho ochranou, žádal, aby na 6 týdnů ustaly veškeré boje ve zbrani, s nadějí, že čas před císařem ospravedlní jeho případ a obhájí jeho nevinu.

Avšak když se Giorgio Basti obeznámil se situací, nejenže odmítl přerušlení, ale vyzval Battagliu a přijal další síly do svého vojska. To bylo utábořeno na jednom vrchu, se 40 kusy artilerie, a na dalším vrchu se zastavil generál Basti se svými vojsky.

Jako první se nakonec pohnul Basti, jehož vojáci se vydali k vrchu, kde bylo rozloženo sedmihradské vojsko. Vrhli se do boje a zvítězili. Jejich kořistí bylo 10 tisíc mrtvých sedmihradských vojáků, získali artilerii, vyplenili všechny zásoby a ukořistili 1010 praporů a podrobili si celou provincii.

Pak s různým úspěchem následovaly další bouře.

Kolik bylo Sedmihradčanů, kteří bojovali o život knížete a chtěli se pomstít.

Pak jim byli povoláni na pomoc Turci a valašský vojvoda, který se do války připlétl.

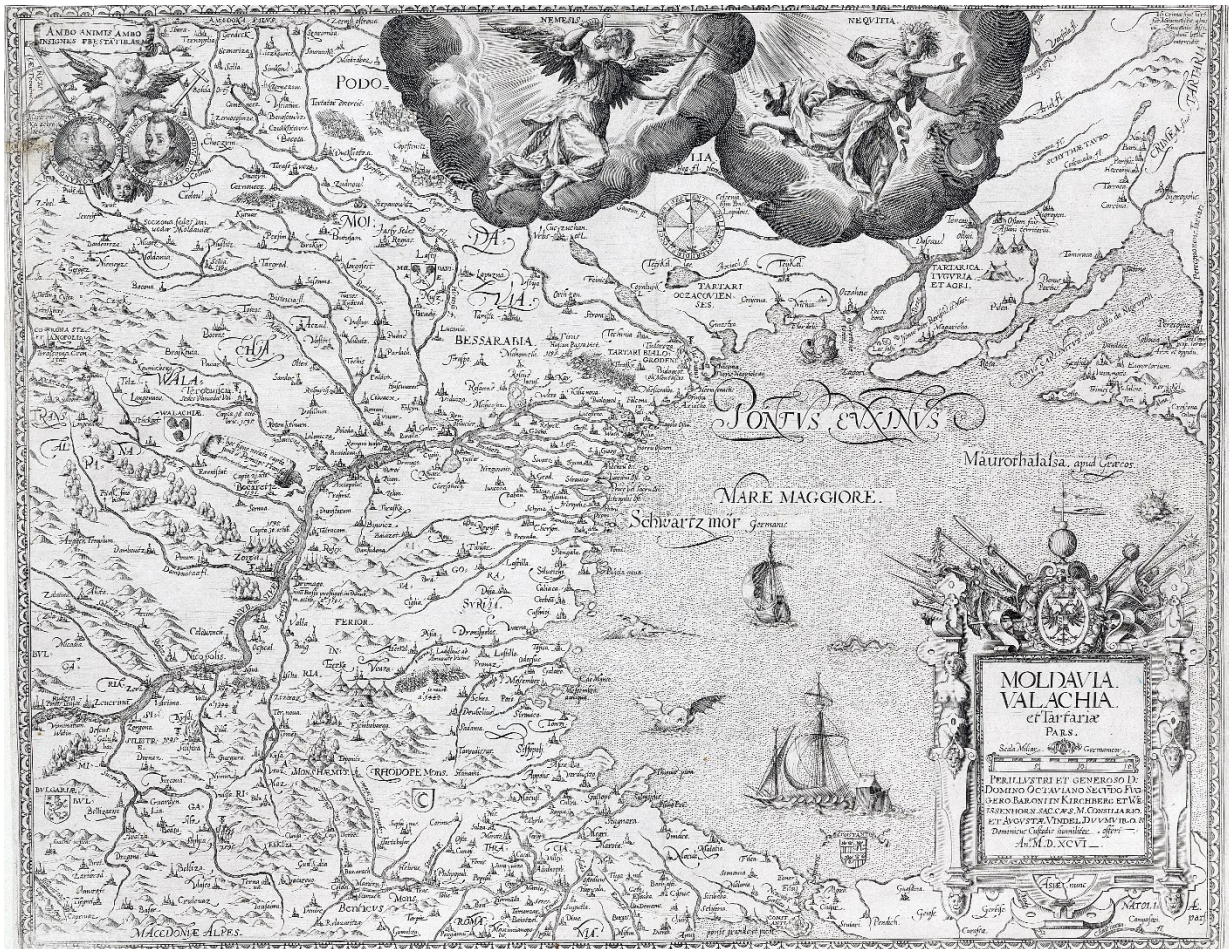
A tak ani jedna ani druhá strana si nebyla jista.

Vložil se do toho papež, zavládl klid zbraní a situace byla příznivá spíš k Zikmundovi, který toužil spíš po míru než po tom, aby mu pomáhali barbaři, a přijal tak podmínky stanovené pro postoupení Sedmihradska císaři. A jako kompenzaci dostal 50 tisíc tolarů ročně a soudně přidělené místo v Čechách.

Po tomto jednání napsal císaři, že v důsledku různých událostí touží po tom, znovu se uchýlit pod milost Jeho Výsosti, kde doufal dojít záchrany, a v důvěře v něj žádal o prominutí.

Doufá, že tak zbytek svých dní stráví poklidně.

Obrazové přílohy

1: Mapa Valašska, Moldavska a zbytku jihovýchodní Evropy, zdobená portréty císaře Rudolfa II. a Zigmunda Báthoryho (levý horní roh). Stav roku 1596.¹⁴

¹⁴ Dominicus CUSTOS, Moldavia, Valachia, et Tartariae pars, 1596. Országos Széchényi Könyvtár, Budapest, sign. App. M. 120.

2: Detail portrétů. Viz předešlé.

3: Mapa Sedmihradská a jihovýchodní Evropy. V pravém dolním rohu jezdecký portrét Zikmunda Báthoryho na triumfálním oblouku.¹⁵

¹⁵ Alexander MAIR, Transylvaniae, Moldaviae, Valachiae, vicinarumque regionum nova descriptio. Anno DMXCVI ineunte, 1596. Országos Széchényi Könyvtár, Budapest, sign. App. M. 126.

5: Vyobrazení svatební slavnosti Marie Christierny a Zikmunda Báthoryho ve Štýrském Hradci – svatba v zastoupení.¹⁶

6: Poprava paši Ferhada.¹⁷

¹⁶ Bridgeman Art Gallery, https://solo.bodleian.ox.ac.uk/primaws/shortPermalink/f/11j314/TN_cdi_bridgeman_primary_CHT741289 [23. 10. 2023].

¹⁷ Soukromá sbírka autorky.

7: Portrét Zikmunda Báthoryho. Asi 1599.¹⁸

8: Dřevořezový portrét Zikmunda Báthoryho.¹⁹

¹⁸ <https://www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/RP-P-1904-1300> [25. 10. 2023].

¹⁹ Bibliografie letákové publicistiky, Č11. Přetištěno in: Pravoslav KNEIDL, Česká lidová grafika v ilustracích novin, letáků a písniček, Praha 1983, s. 180. Obraz č. 129.

9: Znak soustátí, vytvořeného Zikmundem Báthorym: Sedmihradsko, Valašsko a Moldavsko. Uprostřed spojení báthoryovských dračích zubů s císařskou orlicí. Akvarel.²⁰

²⁰ Vitus MARCHTALER, *Rerum a Sigismundo illustrissimo et fortissimo Transylvaniae principe contra Turcas gestarum brevis Enarratio*, [s. l.], 1595. Österreichische Nationalbibliothek, Sammlung von Handschriften und alten Drucken, sign. 66.J.28 RarA.

10: Vyobrazení přechodu vojsk Zikmunda Báthoryho přes Alpy. Akvarel.²¹

²¹ Vitus MARCHTALER, *Rerum a Sigismundo illustrissimo et fortissimo Transylvaniae principe contra Turcas gestarum brevis Enarratio*, [s. l.], 1595. Österreichische Nationalbibliothek, Sammlung von Handschriften und alten Drucken, sign. 66.J.28 RarA.

11: Bartholomeus Keppeler, Portrét Zikmunda Báthoryho na oslavu bitvy u Giurgiu.²²

²² Országos Széchényi Könyvtár, Budapešť, sign. App.M.32.

12: Setkání Zikmunda Báthoryho s osmanským pašou Hasanem v Targoviste po bitvě u Giurgiu.²³

13: Vyobrazení Zikmunda Báthoryho coby typického panovníka uherského prostoru.²⁴

²³ Neue siebenbürgische Viktoria, zaghaste Flucht und Niederlage des Sinan Pascha. Auch was sonst mit Türken, Polen, Walachen, Moldauern verlaufen ist..., Nürnberg: Leonhard Heußler 1595.
Dostupné z: <http://nbn-resolving.de/urn/resolver.pl?urn=urn:nbn:de:bvb:12-bsb00024991-5> [25. 10. 2017]

И. Шимунгін Воевода

(Io Mihail Voevoda.)

14: Podpis Michaela Valašského.²⁵

15: Socha Baby Novaca, kapitána Michaela Valašského, v Kluži.²⁶

²⁴ Cesare VECCELLIO, *Habiti Antichi Et Moderni di tutto il Mondo di Cesare Vecellio: Vestitvs antiquorum, recentiorumque totius Orbis*, Venetia 1598, s. 406–407

²⁵ Archiv Masarykovy univerzity, fond B88 Macûrek Josef, kt. i. č. 852, kt. 53, nefoliováno.

²⁶ Foto autorka.

16: Uřatá hlava kardinála Ondřeje Báthoryho, zdoená obrazy kořisti z bitvy u řelimbáru.²⁷

²⁷ GW-Stuttgart, SG: Inv. A 31264. Přeřiřtěno v edici: John Roger PAAS, The German Political Broadsheet, Volume 1, 1600-1615, Wiesbaden 1985, s. 113.

Leták přeřiřtěn také v Diadochu. Viz Bartoloměj PAPROCKÝ Z HLOHOL, Diadochos: jinák posloupnost králů a knížat českých..., Praha 1602, fol. 195. Knihopis č. 06843.

17: Vyobrazení Michaela Valašského, jemuž skupina sedmíhradských pánů přináší klíče.
Dřevořez.²⁸

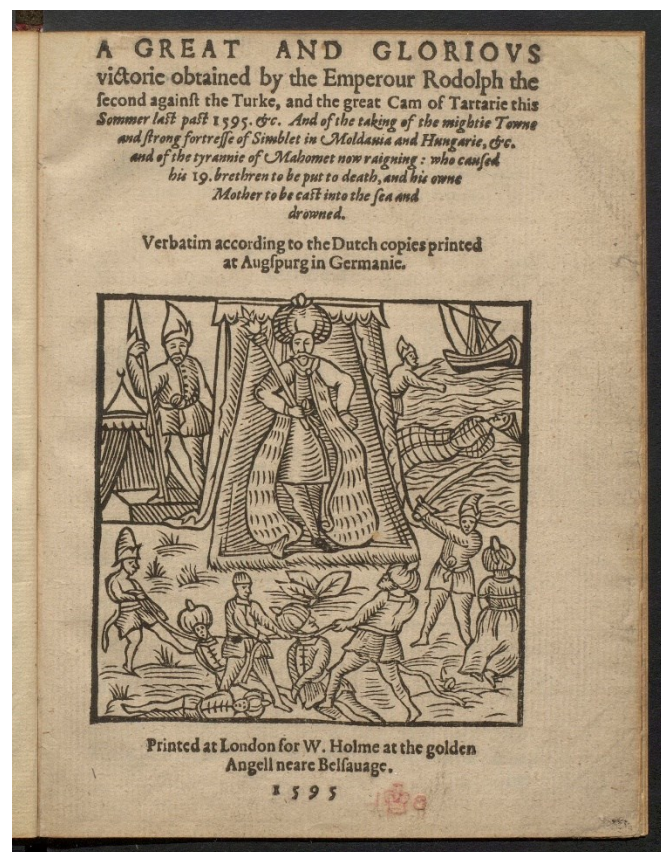
18: Zavraždění Michaela Valašského ve vojenském táboře u Kluže.²⁹

²⁸ Bibliografie letákové publicistiky, Č40.

²⁹ Warhafftige Zeitung Welcher gestalt Michel Weyda auß der Walachey in seinem Zelt von einem Hauptmann erstochen/ und von dem Andern enthauptet/ unnd was für Brieff in seinem Läger gefunden, Prag: M. Pštros/Strauß, 1601. Dostupné z: <http://digitale.bibliothek.uni-halle.de/urn/urn:nbn:de:gbv:3:1-513881> [20. 7. 2023].

19: Litoměřice roku 1602, tedy v době pobytu Zikmunda Báthoryho.³⁰

20: Sultán Mehmed III. a popravý jeho bratrů. 1595, anglický tisk.³¹

³⁰ Bartoloměj PAPROCKÝ Z HLOHOL, Diadochos: jinák posloupnost králů a knížat českých..., Praha 1602, fol. 204. Knihopis č. 06843.

³¹ Bibliografie letákové publicistiky, A2.

2040 10
VVAERACHTIGHE
Beschrijvinge / van
de groote victorie die Godt al-
machtich den Christenē verleent heeft/
teghen onsen erf-byant / den
Turckschen Keyser.

Gheschreuen wt de Stadt van Praghe,
desen 5. April 1598.

21: Zpravodajský leták, informující o dobytí Rábu roku 1598.³²

³² Bibliografie letákové publicistiky, N3.

SCHEDATO

NOVO SVCCESSE,

DELLE GV ERRE D'VNGARIA,

con vna relatione d'ogni cosa, interue-
nuta fra la gente della Maestà
dell'Imperatore Rodolfo II.

& del gran Turco;

*Que s'intende la presa di molte Città, Castelli, e Forti, insieme
le gran Vittorie ottenute, Con la copia d'vna littera
scritta da Constantinopoli, nella quale si da auiso
del mal pensiero, ordinanze di guerra, &
apparecchiamento del Turco
contra Christiani.*

Con vna giunta e Compendio di molte
Vittorie hauute.

Con licentia de' Superiori .

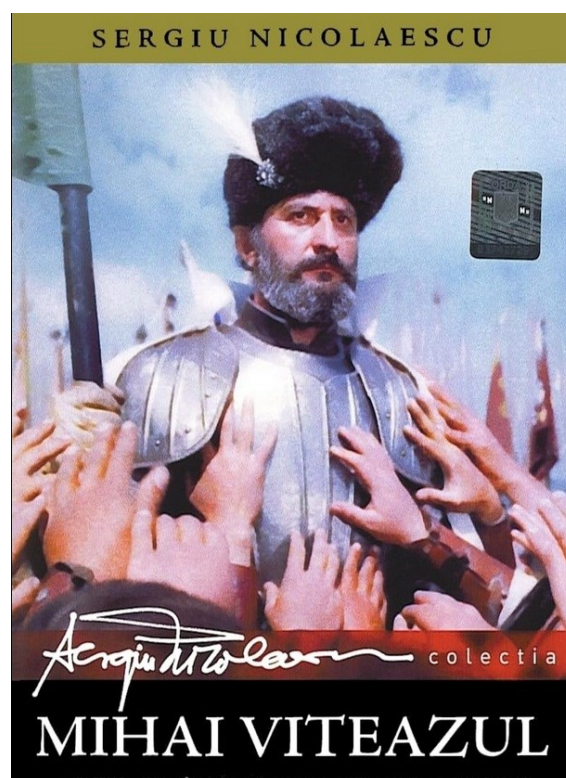
1594.

22: Italský zpravodajský leták se zobrazením osmanského sultána.³³

³³ Bibliografie letákové publicistiky, I11.

23: Polský velký kancléř Jan Zamojsky potvrzuje Jeremiáše Movilu na moldavském trůnu.³⁴

Obrázek 24: Amza Pellea v roli Michala Chrabrého ve filmu „Poslední křížová výprava“ (1971).³⁵

³⁴ Biblioteka Narodowa, Varšava, sign. G.14115/AFG.22/III.

³⁵ Obal DVD, sbírka autorky.

Obrázek 25: Scéna smrti Michala Chrabrého z filmu "Poslední křížová výprava" (1971).

Seznam příloh

Textové přílohy

- 1) Bibliografie letákové publicistiky, I40
- 2) Bibliografie letákové publicistiky, I42
- 3) Bibliografie letákové publicistiky, I59
- 4) Bibliografie letákové publicistiky, I61
- 5) Bibliografie letákové publicistiky, I63
- 6) Bibliografie letákové publicistiky, I68
- 7) Bibliografie letákové publicistiky, P2
- 8) Biblioteca nazionale centrale, Florencie, Panciatichiano, 233. Rukopis neznámého autora, [před 1613].

Obrazové přílohy

- 1) Mapa Valašska, Moldavska a zbytku jihovýchodní Evropy, zdobená portréty císaře Rudolfa II. a Zikmunda Báthoryho (levý horní roh). Stav roku 1596.
- 2) Detail portrétů. Viz předešlé.
- 3) Mapa Sedmihradska a jihovýchodní Evropy. V pravém dolním rohu jezdecký portrét Zikmunda Báthoryho na triumfálním oblouku.
- 4) Detail z předešlého. Zikmund Báthory v antickém oděvu, kopyta jeho koně drtí osmanského vojáka.
- 5) Vyobrazení svatební slavnosti Marie Christierny a Zikmunda Báthoryho ve Štýrském Hradci – svatba v zastoupení.
- 6) Poprava paši Ferhada.
- 7) Portrét Zikmunda Báthoryho. Asi 1599.
- 8) Dřevořezový portrét Zikmunda Báthoryho.
- 9) Znak soustátí, vytvořeného Zikmundem Báthorym: Sedmihradska, Valašska a Moldavska. Uprostřed spojení báthoryovských dračích zubů s císařskou orlicí. Akvarel
- 10) Vyobrazení přechodu vojsk Zikmunda Báthoryho přes Alpy. Akvarel.
- 11) Bartholomeus Keppeler, Portrét Zikmunda Báthoryho na oslavu bitvy u Giurgiu.
- 12) Setkání Zikmunda Báthoryho s osmanským pašou Hasanem v Targoviste po bitvě u Giurgiu.
- 13) Vyobrazení Zikmunda Báthoryho coby typického panovníka uherského prostoru.

- 14) Podpis Michaela Valašského.
- 15) Socha Baby Novaca, kapitána Michaela Valašského, v Kluži.
- 16) Uřatá hlava kardinála Ondřeje Báthoryho, zdobená obrazy kořisti z bitvy u Šelimbáru.
- 17) Vyobrazení Michaela Valašského, jemuž skupina sedmihradských pánů přináší klíče.
Dřevořez.
- 18) Zavraždění Michaela Valašského ve vojenském táboře u Kluže.
- 19) Litoměřice roku 1602, tedy v době pobytu Zikmunda Báthoryho.
- 20) Sultán Mehmed III. a popravy jeho bratrů. 1595, anglický tisk.
- 21) Zpravodajský leták, informující o dobytí Rábu roku 1598.
- 22) Italský zpravodajský leták se zobrazením osmanského sultána.
- 23) Polský velký kancléř Jan Zamojsky potvrzuje Jeremiáše Movilu na moldavském trůnu.
- 24) Amza Pellea v roli Michala Chrabrého ve filmu „Poslední křížová výprava“ (1971).
- 25) Scéna smrti Michala Chrabrého z filmu "Poslední křížová výprava" (1971).